

SEZAI KARAKOÇ'UN ESERLERİNDE KULLANDIĞI RİVAYETLER VE BUNLARA GETİRDİĞİ YORUMLAR*

HADITHS USED BY SEZAI KARAKOÇ IN HIS WORKS AND THE COMMENTS ON THEM

Geliş Tarihi: 22.12.2022 Kabul Tarihi: 01.06.2023

@ İBRAHİM SAYLAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ

orcid.org/0000-0001-8462-8927

ibrahimsaylan@osmaniye.edu.tr

ÖZ

Şair, mütefekkir, sanatkâr ve daha birçok özelliğe sahip Sezai Karakoç (ö. 2021); kendisini bir diriliş eri olarak görmüş ve peygamberlerin izinde taş taşıyan bir işçi olarak tanımlamıştır. O, diriliş mefkûresini, son peygamberin sancağı altına sığınma ve sünnetini ihya etme olarak açıklamıştır. Bununla beraber Karakoç, doğrudan Hz. Peygamber'den (s.a.s.) rivayet aktarma yoluna fazla başvurmamıştır. Hadis ilmiyle yakın münasebeti olmayan bir fikir insanının eserlerinde hadislere yer verip vermediği; verdi ise hangi hadislere ne ölçüde yer verdiği merakımızı celp etmiştir. Karakoç bazı eserlerinde "Ulu Peygamber buyurmuştur", "hadisi şerifte gelmiştir" veya "Büyük Peygamberin buyurduğu şekilde" gibi ifade kalıplarıyla rivayetler takdim etmiştir. Karakoç'un "kötülüğün düzeltilmesi" hadisini, "kötülüğü yok etmeye gücün yetmedi diye bir kötülüğe alışma" şeklindeki yorumu; "büyük cihad"ı, "inanın kişinin kendi içindeki putu kırma" olarak açıklaması ve bunların dışında başka hadislere getirdiği yorumlar dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışmada Karakoç'un eserlerinde kullandığı rivayetlerin kaynakları ve sıhhatinin yanı sıra bunlara getirdiği yorumlar da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sezai Karakoç, Diriliş, Ulu Peygamber, Yorum.

ABSTRACT

Sezai Karakoç (d. 2021), who is a poet, thinker, artist and many more, saw himself as a revivalist and defined himself as a worker carrying stones in the footsteps of the prophets. He explained the idea of awakening as taking shelter under the banner of the last prophet and reviving his sunnah. However, the author directly did not use the way of transmitting narrations from the Prophet much. Whether an intellectual who has no close relationship with the science of hadith included hadiths in his works; If he gave a place to which hadiths and to what extent, it aroused our curiosity. In some of his works, Karakoç presented narrations with phrases such as "The Great Prophet commanded", "It is mentioned in the hadith" or "As the Great Prophet commanded". He also offers his own interpretations of hadiths, such as his interpretation of the hadith on "correcting evil" as "not getting used to an evil just because you cannot eliminate it" and his explanation of the "great jihad" as "breaking the idol within oneself" for believers. Therefore, in this study, not only the sources and authenticity of the hadiths used by Karakoç in his works are examined, but also the interpretations he provides for them are identified.

Keywords: Hadith, Sezai Karakoç, Revival, Great Prophet, Comment.

SUMMARY

The present study is comprised of the narrations and commentaries that the author conveys in his prose works. Karakoç has written extensively about the Prophet Muhammad and his way of life in his works, but he has not relied heavily on direct quotations from the Prophet in his writings. While Karakoç does not include narrations in some of his works, in others such as “Diriliş neslinin Amentüsü”, “Gündönümü”, and “Fizikötesi Açından Ufuklar”, he cites more narrations compared to others.

In this study, 26 narrations are identified in Karakoç’s works in which he attributes them to the Prophet Muhammad through explicit statements such as “The Great Prophet said” or “As mentioned in the hadith”. Each narration is numbered and an attempt is made to rank them from the strongest to the weakest in terms of their authenticity.

These narrations that Karakoç attributes directly to the Prophet Muhammad can be evaluated in terms of their authenticity in three groups.

These narrations that Karakoç attributes directly to the Prophet Muhammad can be evaluated in terms of their authenticity in three groups. The first group comprises the first seventeen (1-17) narrations, which are all from “sahih” (authentic) hadiths. These narrations cover topics such as delivering the message, the implementation of punishments, believers being like a single body, causes of destruction, the arrival of a renewer in every century, Khalid bin Walid being referred to as Allah’s sword, the importance of knowledge, awareness of being part of a community, having good morals, the rank of martyrdom, supporting Islam, the conquest of Istanbul, and the abundance of Allah’s mercy, forgiveness, and love. Of these seventeen hadiths, seven are considered “muttafaqun alayh” (agreed upon by Bukhari and Muslim), two were reported separately by Bukhari and Muslim, and four are narrations outside of Bukhari and Muslim that are considered authentic. Although some of the chains of transmission for the narration “There is no blame on you today” are weak, there are also strong chains of transmission for it. The “Fath Hadith” is evaluated differently by some contemporary scholars of hadith, but the general consensus is that it is “sahih”.

Second group; consists of five (18-22) “weak” narrations. The first of these narrations, “The truth is the lost property of the believer,” is the narration of Ibrahim b. Fadl and it was considered

“weak” because of his bad memory. The second narration, “When the Prophet was shaking his spear at the Battle of the Trench...” contains a “weak” narrator, Maymun Abu Abdullah, in its chain of transmission. The third narration, “Beware of the foresight of a believer...” has an “obsolete” narrator, Muhammad b. Kathir, in its chain of transmission. The fourth narration, “Prayer is the pillar of religion,” is agreed to be “weak.” The fifth narration, “We have returned from the greater jihad,” is a well-known saying among the people and is attributed to Ibrahim b. Ayla.

The third group consists of four (23-26) narrations that are not found in the hadith sources. The first of these; We believe that the saying “Justice is the foundation of sovereignty” is a principle in the style of qawaid al-kulliyah (based on some evidence). The second; The phrase “he who is silent in the face of injustice is the mute devil” is accepted as “ennobled” and as a word belonging to Qushayri’s teacher Daqqaq, although it did not reach the Prophet. The third, “The scholars of my ummah are like the prophets of the Children of Israel,” has been evaluated by scholars as having no origin and not appearing in a reliable source. The fourth, “The key to the unseen...” is a saying whose source cannot be traced back to any narration or any other way. The issue of where Karakoç found and quoted it arouses our curiosity.

We can say that Karakoç benefited from figures such as Ghazzali, Muhyiddin al-Arabi, Mawlana, Molla Jami, Imam al-Rabbani, İbrahim Hakkı Erzurumi, Hacı Bayram Veli, Sa’d al-Din al-Kashghari, Ahmet Rufai, and Necip Fazıl, whom he occasionally mentioned and named in his works. It is rare for him to mention the sources of his quotations. He did not provide the sources of the verses and hadiths he mentioned in his works. In a conversation with him, when it was reminded that the sources of hadiths were not given in his works, he replied, “We must have found them somewhere and written them down.” Considering the narrations Karakoç conveyed, it can be said that he consulted secondary works, namely compilation works.

As a result, most of the narrations that Karakoç conveyed are “*ṣaḥiḥ* (authentic)” in hadith sources. Although some narrations are accepted as “weak” or “legitimate” in terms of their source, it is understood that some of them are either the words of the Companions or the principles accepted by the Sufis.

GİRİŞ

Türkiye'nin önemli şair, sanatçı ve düşünürlerinden biri olan Sezai Karakoç, 1933 yılında Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde tüccar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Karakoç, ilkokulu Ergani'de, ortaokulu Kahramanmaraş'ta ve liseyi Gaziantep'te tamamlamıştır. O, 1950 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni kazanmış ve 1955 yılında fakültenin mali şubesinden mezun olmuştur.¹

Karakoç, lise yıllarında okulun duvar gazetesinde şiir yazmaya başlamış ve bunu 1949 yılında Büyük Doğu dergisinde sürdürmüştür. O, giderek bu dergi çevresinde etkin ve tanınan bir kişi olmuştur. Karakoç, bir süre mali kontrolörlük yaptıktan sonra memuriyet hayatını bırakmış ve bütün vaktini yazı yazmaya ayırmıştır.² Nazım ve nesir türlerinin her birinde ayrı ayrı eserler kaleme alan Karakoç; kendi kurduğu Diriliş Yayınları vasıtasıyla insanlara fikirlerini ulaştırmaya çalışmıştır.

Karakoç'un şairliği, edebî yönü, diriliş mefkûresi, sosyolojik tahlilleri gibi birçok yönü; lisansüstü teze ve bilimsel makaleye konu olmuştur. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla onun eserlerinde kullandığı hadisler ve onlara yaklaşım biçimiyle ilgili her hangi bir çalışma bulunmamaktadır. Fikirleri ve yazılarıyla yaşadığı döneme damgasını vuran bu düşünürün eserlerinde kullandığı hadisler ve onlara getirdiği yorumların kıymetli olduğu kanaatindeyiz. Karakoç, kullandığı rivayetleri herhangi bir kaynak vermeden Türkçe olarak aktarmıştır. Bu sebeple çalışmamızın amacı; onun eserlerinde doğrudan Resûlullah'a nispet

* Bu makale 26-28 Mayıs 2022 tarihlerinde Diyarbakır'da düzenlenen Uluslararası Sezai Karakoç isimli sempozyumda sunulan ve özeti yayımlanmış olan "Sezai Karakoç'un Eserlerinde Aktardığı Hadisler ve Bunlara Getirdiği Yorumlar" başlıklı tebliğin geliştirilmiş halidir.

¹ Bk. Turan Karataş, *Sezai Karakoç (Hayat-Sanat-Tenkrit)* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994), 1-3.

² Karataş, *Sezai Karakoç*, 19-20.

ederek aktardığı rivayetlerin hadis kaynaklarındaki yerlerini göstermek ve bunların sıhhat derecelerini ortaya koymaktır. Bununla birlikte onun hadise getirdiği yoruma da işaret ettik. Ayrıca araştırmacıların rahat ulaşabilmeleri için hadislerin Arapça metninin ilgili kısmını aktardık. *Sahihayn'da* yer alan hadisler için ayrıca sıhhat değerlendirmesinde bulunmadık. Sıhhatlerinde ittifak edilmeyen hadisler için yapılan değerlendirmeler aktarıldıktan sonra kendi kanaatimizi de açıkladık. Çalışmamızda ele aldığımız yirmi altı rivayeti Karakoç'un kırk bir eserini inceleyerek tespit ettik.³

1. Sezai Karakoç'un Doğrudan Hz. Peygamber'e Nispet Ettiği Rivayetler ve Yorumları

Bu çalışmada Karakoç'un "Ulu Peygamber buyurmuştur", "hadis-i şerifte gelmiştir" ve "Büyük Peygamberin buyurduğu şekilde" diyerek doğrudan Allah Resûlü'ne (s.a.s.) nispet ettiği rivayetler ele alınmıştır. Bu rivayetler belli bir gruplandırmaya gidilmeksizin mevsukiyeti sahihten ziyâfa doğru numaralar verilmek suretiyle sıralanmıştır. Önce Karakoç'un rivayetleri kendi lafızlarıyla dipnotta kaynağı verilerek aktarılmış; ardından o rivayetin kaynakları, sıhhati ve Karakoç'un rivayete getirdiği yorum tespit edilmiştir.

1. Rivayet: "Peygamber Efendimiz, Mekke'nin tehlike anlarında halkı toplayarak; Ben size desem ki; şu tepenin ardında düşman var. Bana inanır mısınız? Halk evet, inanırız deyince, Öyleyse size diyorum ki Allah'a inanın, buyruklarına ve yasaklarına uyun. Aksi halde sizin için tepenin ardındaki düşmandan daha büyük tehlike var."⁴

Buhârî (ö. 256/870), Müslim (ö. 261/875) ve daha başka muhaddislerin, Abdullah b. Abbas'tan (ö. 68/687-688) aktardığına göre Resûlullah "*Yakın akrabamı da uyar!*"⁵ âyeti nazil olunca Safâ tepesine çıkarak Kureyşliler'e haykırması ve onların toplanmasını sağlamıştır. Kureyşliler toplandıktan sonra Allah Resûlü onlara bazı sorular yönelterek hitapta bulunmuş ve ar-

³ Bu çalışmada incelenen eserler şunlardır: *Diriliş Neslinin Amentüsü, Gündönümü, Edebiyat Yazıları I, Edebiyat Yazıları II, Edebiyat Yazıları III, Farklar, İnsanlığın Dirilişi, Ruhun Dirilişi, Yitik Cennet, Yapı Taşları I, Yapı Taşları II, Dirilişin Çevresinde, Gün Saati, Sür, Sütun, Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi I, Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II, Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi III, Çıkış Yolu I, Çıkış Yolu II, Çıkış Yolu III, Unutuş ve Hatırlayış, Çağdaş Batı Düşüncesinden, Çağ ve İlham I, Çağ ve İlham II, Çağ ve İlham III, Çağ ve İlham IV, Diriliş Mustusu, Makamda, İslâm Toplumunun Ekonomik Strüktürü, Düşünceler I, Düşünceler II, Tarihî Yol Ağzında, Varolma Savaşı, Mehmet Âkif, Mevlâna, Samanyolunda Ziyafet, Armağan, İslâm, Kıyamet Aşısı, Gün Doğmadan.*

⁴ Sezai Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 155.

⁵ *Kur'an Yolu* (Erişim: 16 Ekim 2022), eş-Şu'arâ 26/214.

dından “O halde ben size şiddetli bir azabı haber veren bir uyarıcıyım.”
(فَإِنِّي نَذِيرٌ لَّكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ)

Karakoç, “Dava Ahlâkı” adlı yazısında, hadis ve siyer kaynaklarında tafsilatlı bir şekilde yer alan bu hadisi, muhtasar olarak zikretmiştir. Ardından hadisteki bu çağırının dava adamları için ebedî misal olduğunu; dava adamının halkını, ülkesini, her türlü tehlikeye karşı korkmadan, çekinmeden uyarması ve herkesi bu tehlikelere karşı önlem almaya çağırması gerektiğini belirtmiştir.⁷

2. Rivayet: “Bana yürüyerek gelene, ben koşarak giderim.”⁸

Buhârî, Müslim ve daha başka muhaddislerin, Ebû Hüreyre’den (ö. 58/678) aktardığına göre Resûlullah: “Yüce Allah buyuruyor ki: Kulum beni nasıl düşünüyorsa ben öyleyim. O beni anarken ben onunla beraberim. O beni kendi başına anarsa, ben de onu kendim anarım. O beni bir topluluk içinde anarsa, ben onu daha hayırlı bir topluluk içinde anarım. O bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşıyorum. O bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak gelirim.” buyurmuştur.⁹ Kudsî sîgasıyla aktarılan bu “müttefekun aleyh” hadis en meşhuru Ebû Hüreyre’den olmak üzere, Ebû Zer (ö. 32/653)¹⁰ ve Enes b. Mâlik’ten (ö. 93/711-712)¹¹ de rivayet edilmiştir.

Karakoç; “Sebeplerden Biri” adlı yazısında; insanın kendi emeğiyle kazandığını hak ettiğini, çalışana yardım edildiğini ifade ettikten sonra, “Tanrı’nın kutsal hadiste; Bana yürüyerek gelene, ben koşarak giderim dediğini, bundandır ki hiç yürümeden bu sonucun sağlanamayacağını ve duran kişinin Tanrı’nın kendine doğru yürüyeceğini sanmaması gerektiği-

⁶ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1421/2001), 4/329; 5/17; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmi’u’s-Şahîh*, thk. Muhammed Zühêyr b. Nâsir en-Nâsir (b.y.: Dâru Tavki’n-Necât, 1422/2002), “Tefsîr/Şu’arâ”, 26; “Tefsîr/Sebe”, 34; “Tefsîr/Tebbet”, 111; Ebû’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbüri, *el-Câmi’u’s-Şahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (Beyrût: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-‘Arabî, ts.), “İmân”, 355; Ayrıca rivayetin farklı geliş şekilleri için bk. İbrahim Saylan, “Tedvin Döneminin Son Ürünlerinden Ebû’l-Yemân’ın Hadis Cüz’ü”, *Hicrî İkinci Asırda İslâmî İlimler* 3, ed. Hidayet Aydar vd. (Ankara: İksad Uluslararası Yayınevi, 2022), 3/240.

⁷ Karakoç, *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*, 155.

⁸ Sezai Karakoç, *Gün Saati* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 228.

⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 12/385; 16/166; Buhârî, “Tevhîd”, 15; Müslim, “Zikr”, 2, 21; Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *es-Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. (Mısır: Mektebetü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1395/1975), “De’avât”, 132; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (Kahire: Dâru İhyâi’l-Kütübî’l-Arabîyye, 1336/1918), “Edeb”, 58.

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 35/289; Müslim, “Zikr”, 22; İbn Mâce, “Edeb”, 58.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 19/301; 19/328; Müslim, “Zikr”, 20.

ni” belirtmiştir.¹² Karakoç’un aktardığı bu rivayet, birçok kaynakta yer alan ve yukarıda aktardığımız uzun kudsî hadisin son kısmında (إِذَا أَتَانِي يَمِشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً) geçmektedir. Karakoç’un “kudsî hadis” kavramı yerine “kutsal hadis” tabirini kullanmış olması; hadiste geçen “gelirim” (أَتَيْتُهُ) kelimesi yerine “giderim” şeklinde kullanmış olması, onun rivayeti sadece muhteva olarak bildiğini ve hadis istilahına da tam olarak vakıf olmadığını göstermektedir.

3. Rivayet: “Allaha yemin olsun ki, aynı suçu kızım Fatıma işlemiş olsaydı, onu da cezalandırmaktan çekinmezdim.”¹³

Kütüb-i Sitte müelliflerince Hz. Âişe (ö. 58/678) validemizden aktarılan bu rivayetin öncesinde; Fetih Gazası’nda Benî Mahzûm kabilesinden hırsızlık yapan (Fâtıma isimli) kadının hali Kureyş’i üzmüş, bu konuda Resûlullah (s.a.s.) ile kimin konuşacağı, bu işe kimin cesaret edebileceği düşünülürken Hz. Peygamber’in sevdiği Üsâme bu iş için ikna edilmiştir. Üsâme, Resûlullah ile konuşunca onun yüzünün rengi değişmiş bunun üzerine bir hutbe irad ederek hadisi (وَإِنَّمِ اللَّهُ لَوَ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتُ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا) aktarmıştır.¹⁴

Karakoç, “Yasaya Uymak” adlı yazısında şunları zikretmiştir: Peygamber Efendimiz hırsızlık yapan bir kızın cezalandırılmasını buyurduğunda, bazıları onun bir kabile reisinin kızı olduğunu ileri sürerek bağışlanmasını istemişler. Peygamber Efendimiz geçmiş medeniyetlerin, zengin ve güçlüler suç işlediğinde onları cezalandırmayıp fakirler ve güçsüzler işlediğinde cezalandırdıklarını, adaletle davranmadıklarını ve yasanın uygulanmasında böyle bir ayırım yaptıkları için battıklarını söylemiş ardından yukarıdaki ibareyi tırnak içinde ilave etmiştir.¹⁵

Karakoç’un kendi kelimeleriyle aktardığı bu rivayet, birçok kaynakta aynen mevcuttur.

4. Rivayet: “Allah’ım, onları bu hareketlerinden dolayı azabına çarptırma çünkü onlar bilmiyorlar.”¹⁶

Abdullah b. Mes’ûd (ö. 32/652) şöyle demiştir: “Şimdi ben Peygamber’in (s.a.s.) yüzüne bakıp görür gibiyim: O, peygamberlerden birini hikâye ediyordu ki, kavmi onu dövmüş ve kanını akıtmıştır. Fakat o, yüzünden hem kanını siliyor hem de: Yâ Rab! Kavmime mağfiret eyle, çünkü

¹² Sezai Karakoç, *Gün Saati (Günlük Yazılar IV)* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 228.

¹³ Karakoç, *Gün Saati*, 269.

¹⁴ Buhârî, “Enbiya”, 54; “Hudûd”, 13; Müslim, “Hudûd”, 8, 9; İbn Mâce, “Hudûd”, 6; Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Suriye: Dârü’r-Risâti’l-Âlemiyye, 1430/2009), “Hudûd”, 5; Tirmizî, “Hudûd”, 6; Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünen (el-Müctebâ)*, thk. Abdulfettâh Ebû Guddê (Halep: Mektebetü’l-Matbûâtî’l-İslâmiyye, 1406/1986), “Kat’u’s-Sârik”, 6.

¹⁵ Karakoç, *Gün Saati*, 269.

¹⁶ Sezai Karakoç, *Gündönümü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1995), 47.

onlar bilmiyorlar! (رَبِّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ) diyordu.”¹⁷

Karakoç; “Diriliş Köprüsü” adlı yazısında Hazreti Peygamber’in de Kureys’in azgın bir kinle saldırma anlarında, ellerini havaya doğru kaldırarak: “Allah’ım, onları bu hareketlerinden dolayı azabına çarptırma çünkü onlar bilmiyorlar” diyerek onlara beddua yerine, hidayete ermeleri için dua ettiğini zikretmiştir.¹⁸

Allah Resûlü, kendi hayatında geçen bir olayı değil geçmiş peygamberlerden birinin başından geçen bir olayı aktarmıştır. Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere daha birçok muhaddis bu olayı Abdullah b. Mes’ûd’dan aktarmışlardır. Hadis, yukarıda aktardığımız şekliyle “müttefekun aleyh” olarak bulunmakta ve hadisin sıhhat açısından herhangi bir problemi görülmemektedir. Ancak Karakoç’un bu olayın Hz. Peygamber’in başından geçtiğini söyleyerek aktarmış olması ya bilgi eksikliğinden, ya sehven olmuş veya başka bir bilgi kaynağını kullanmıştır.

5. Rivayet: “Allah’ın kınından sıyrılmış kılıcı, Seyfullah-ı meslül”¹⁹

Halid b. Velid’in (ö. 21/642) Allah’ın kılıcı olduğuna dair birkaç hadis vardır. Bunlardan birisi Abdullah b. Abbas’ın Halid b. Velid’den aktardığı “Keler yemenin” caiz olduğunu bildiren rivayet ile birlikte (خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، الَّذِي) (كَهْلَرِ يَمَنِينَ) zikredilmiştir.²⁰ Bir diğeri ise Mûte Savaşı’nın komutanlarının sırasıyla şehit düştüklerini haber veren ve ardından Resûlullah’ın gözü yaşlı bir şekilde Halid’i kastederek “Nihayet sancağı Allah’ın kılıçlarından bir kılıç aldı da, sonunda Allah o orduya fethi müyesser kıldı.” buyurduğu hadistir.²¹ Halid b. Velid’in Allah’ın kılıcı olduğuna dair daha başka rivayetler de bulunmaktadır.²²

Karakoç, “Dünya Görüşümüz” adlı yazısında İslâm’ın başına gelenlerin onun büyük gücünün bulunmayışından kaynaklandığını ifade etmiş ve bu gücü daha somut şekilde sembolize ederek Peygamber Efendimizin Halid b. Velid’e “Allah’ın kınından sıyrılmış kılıcı, Seyfullah-ı meslül” dediğini aktarmıştır. Hadisin ardından Karakoç, o kılıç olmadığı için bizlere

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/104; Buhârî, “Enbiyâ”, 54; “İstitâbe”, 5; Müslim, “Cihâd”, 105; Ebû Dâvûd, “Fiten”, 23. Bu lafız tek başına mürsel olarak da gelmektedir. Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *Şu’abü’l-îmân*, thk. Muhammed es-Saîd (Beyrût: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1410/1989), 3/45; Ayrıca bk. Ömer Faruk Akpınar, “Şems-i Tebrîzî’nin Makâlat’ında Hadis Kullanımı”, *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)* 6 (Aralık 2021), 95 (121 nolu dipnot).

¹⁸ Karakoç, *Gündönümü*, 47.

¹⁹ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2017), 96.

²⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 28/14; Buhârî, “Et’ime”, 10; Müslim, “Sayd”, 44.

²¹ Buhârî, “Megâzî”, 46; “Ashâb”, 26.

²² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 37/246, 258; Tirmizî, “Megâzî”, 50.

zulümler yapıldığını ve medeniyetimizin bugün en zayıf dönemini yaşadığını belirtmiştir.²³

Hadis kaynaklarında Halid b. Velid'in "Allah'ın kılıcı" sıfatıyla anılması oldukça meşhur bir bilgidir. Ancak Karakoç'un kullanmış olduğu "Seyfullah-ı meslül" (سَيْفُ اللَّهِ الْمَسْلُولُ) ibaresi yaygın olarak bulunmamakla beraber bazı kaynaklarda geçmektedir.²⁴ Karakoç'un güç ve kuvvetin sembolü olarak nitelendirdiği sahâbî Halid b. Velid hakkındaki bilgi *Sahihayn* ve daha başka kaynaklarda aynen yer almaktadır.

6. Rivayet: "Bütün Müslümanlar tek bir vücut gibidir. Vücudun bir bölümündeki yarayı bütün vücut onarmaya koşmaz ve bunun için çalışmazsa hiç şüphesiz bütün vücudun yara bere içinde kalacaktır."²⁵

Nu'mân b. Beşîr'den (ö. 64/684) Şeyhân ve daha başka muhaddislerce aktarılan bu hadisi²⁶, (مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ، وَتَرَاحُمِهِمْ، وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ) Karakoç yorumlayarak aktarmıştır. O, "Bütünlük Şuuru" adlı yazısında; biz öbür Müslümanların durumuna bu kadar ilgisiz kaldıkça, bizi de aynı sonun beklemesinin ilâhî adaletin şaşmaz bir tecellisinden başka bir şey olmayacağını ifade ettikten sonra Ulu Peygamber'in buyurduğu gibi diyerek hadisi aktarmıştır.²⁷ Sahih kaynaklarda yer alan ve Müslümanları bir bütün olarak kabul eden bu hadisi Karakoç, yerinde zikrederek Müslümanların sorumluluklarını hatırlatmıştır.

7. Rivayet: "Din, Süreyya'ya çekilse, Asyalı bir genç onu yere indirir."²⁸

Buhârî, Müslim ve daha başka muhaddislerce aktarılan bu hadisin (لَوْ) Ebû Hüreyre; Resûlullah'ın yanında oturduğu bir esnada Cuma Sûresinin indiğini, Allah Resûlü "Henüz kendilerine katılmamış bulunan daha başkalarına da (elçi gönderilmiştir)"²⁹ âyetini okuduğunda bir adamın âyette bahsedilenlerin kimler olduğunu sorduğunu nakletmiştir. Resûlullah buna cevap vermek istemese de adam sorusunu üç defa tekrarlayınca Allah Resûlü, Selman-ı Farisî'nin üzerine

²³ Karakoç, *Çıkış Yolu II*, 96.

²⁴ Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe, *el-Muşannef fi'l-eḥâdis ve'l-âsâr*; thk. Kemâl Yûsuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409/1989), 14/513; İbn Hibbân, *es-Sahih*, 15/565; İsmail Hakkı Bursevî, *Rûḥu'l-beyân* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.), 10/100.

²⁵ Sezai Karakoç, *Sütun* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2017), 550.

²⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/323, 330; Buhârî, "Edeb", 27; Müslim, "Birr", 66, 67.

²⁷ Karakoç, *Sütun*, 550.

²⁸ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları I* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 151.

²⁹ el-Cuma 62/3.

elini koyarak hadisi irad etmiştir.³⁰

Bu hadisin bir başka tariki “Din Süreyya/Ülker yıldızında olsa Acem evladından bir adam gidecek eline alacaktır.” şeklinde geçmektedir.³¹ Karakoç “Devreden Çıkan” adlı yazısında İslâm’ın yanlış, yoz yolların yarıdıcısı olamayacağını; İslâm’ın sağlıklı, diri, inançlı ruhların ve toplumun hayat sistemi olduğunu belirttikten sonra rivayeti aktarmıştır. Rivayetin ardından o, hadiste bahsi geçen gencin İmâm-ı Âzam (ö. 150/767), İmâm-ı Gazzâlî (ö. 555/1111), Mevlana (ö. 672/1273) ve daha nice büyüklerimiz olduğunu söylemiş ve “o genç, sensin ey genç!” seslenişiyile konuyu tamamlamıştır.³²

Karakoç’un, “bir Farisî” yerine “Asyalı bir genç” lafzıyla hadisi aktarması bir yorum olsa gerektir. Karakoç’un hadisteki birden kastı, mücerret bir olarak anlamamış olması ve Acemle kastedilenlerin sadece Farisî kökenli kimseler olmadığı yorumunun doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmekteyiz. Karakoç, hadisteki maksadı doğru anlamış, hadisi mana olarak ve dikkat çekici bir üslupla aktarmıştır. Buna yakın olabilecek bir yorum da Müslim’in şerhinde Ahmed Davudoğlu’ndan (ö. 1983) gelmiştir.³³

8. Rivayet: “Benim en büyük mucizem Kur'an-ı Kerim'dir.”³⁴

Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) ve Buhârî iki farklı şeyhinden aktardığı Ebû Hüreyre’nin rivayetine göre Resûlullah “Bana ihsan olunan mucize ancak Allah’ın bana vahyettiği Kur'an'dır.” (وَأِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيْتُ وَحْيًا أُوحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ،) buyurmuştur.³⁵

Karakoç, Medine vesikasına göre yaşanması gerektiğini savunan bir kesime cevap sadedinde; “Kur'an-ı Kerimi bir kenara bırakacakmışız bir takım kişilere kalırsa, biz Medine vesikasına göre yaşayacakmışız! Peki o zaman Peygamber Efendimiz neden Kur'an-ı Kerim'i bize getirdi ve benim en büyük mucizem budur, dedi ve Medine vesikasını söylemedi? Medine vesikası denilen hadise, Medine’ye ilk gidildiği zaman oradaki Yahudilerle ve daha henüz İslâm’a gelmemiş bazı Arap kabileleriyle yapılmış geçi-

³⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 15/237; Buhârî, “Tefsîr/Cum'a”, 3; Müslim, “Fedâil”, 231; Tirmizî, “Tefsîr”, 62; “Menâkıb”, 71.

³¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 15/237; Müslim, “Fedâil”, 230; Tirmizî, “Tefsîr”, 47.

³² Karakoç, *Yapı Taşları I*, 151.

³³ “Bu hadisin fazileti bilumum Fâris evlâdına şamil ve şüphesiz meşhur sahâbî Selmân-ı Farisî bu faziletin başında olmakla beraber yine şüphesiz ki, bunda İmam Ebû Hanife Numan b. Sabit’in büyük menkıbesi vardır. Hatta hadisten onun kastedilmiş olması mümkündür.” Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi* (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1983), 10/477.

³⁴ Karakoç, *Çıkış Yolu II*, 193.

³⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 14/190, 15/515; Buhârî, “Fedâilü'l-Kur'ân”, 1; “İ'tisâm”, 1.

ci bir antlaşmadır. Peygamberimizi baş tanıyorlardı o antlaşmada ve tabii Peygamberimiz bunu geçici bir dönem için kabul etti.” diyerek itirazda bulunmuş ve ardından Medine vesikasının mahiyeti hakkında bilgiler aktarmıştır.³⁶

Buhârî'nin Kur'an'ın fazileti ile Kur'an ve Sünnet'e bağlılık bölümünde aktardığı bu hadisi Karakoç, Allah Resûlü'nden doğrudan alıntı yaparak rahatsız olduğu hususa tepki göstermiştir.

9. Rivayet: “Ben, beni seven kulumun gören gözü, işiten kulağı, tutan eli olurum.”³⁷

Buhârî ve daha başka muhaddislerce Ebû Hüreyre'den aktarılan ve birçok kaynaktan “sahih” isnadla ve kudsi hadis formunda gelen bu rivayet, (فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ، كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ) mufassal olarak aktarılmaktadır.³⁸

Karakoç bu hadisi, “Milli Mesaj” adlı yazısında değerlendirmiş ve bunu da “var olmak bir mesajı olmaktır.” sloganıyla ifade etmiştir. Karakoç; varlığın yaratıcının bir mesajı olduğunu, bunun içindir ki kendisine sınırlı bir hürlük tanınan insanın mutlak mesaja paralel ve yararlı bir mesaj taşınması halinde yaratıcı tarafından desteklenip güçlendiğini belirtmiş ve ardından “kudsi hadiste” diyerek rivayeti aktarmıştır.³⁹ Karakoç, “kudsi hadis” diyerek aktardığı bu rivayetin aynen kaynaklarda bulunmuş olması, bazen kavramları yerinde kullanmasa da onun hadis kültürüne sahip olduğunu göstermektedir.

10. Rivayet: “Geçmiş kavimler ve milletler bu tip tartışmalar yüzünden mahvolup gittiler.”⁴⁰

Karakoç, “İnsanlığın Dirilişi I” başlığı altında ele aldığı; insanın “geçmiş” olanla “gelecek” olan, “ortak” olanla “şahsi” olan, “şart”la “realite”, “fizik”le “metafizik” arasında bir denge kurması gerektiğini belirtmiştir. O, metafizik konulara dalıp güncel konuları ihmal eden bir topluluğa, “Ulu Peygamber” diyerek yukarıdaki uyarıları hatırlatmış; ardından da tarih, uygarlık ve büyük devletlerin batışlarında bu gerçeğin somut örneklerini

³⁶ Karakoç, *Çıkış Yolu II*, 193.

³⁷ Sezai Karakoç, *Farklar* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2011), 10-11.

³⁸ Buhârî, “Rikâk”, 38; Ebû Bekr Ahmed b. ‘Amr b. Abdilhâlık el-Bezzâr, *el-Müsned*, thk. Mahfuzurrahmân Zeynullâh vd. (Medine-i Münevvere: Mektebetü'l-'Ulûm ve'l-Hikem, 1424/2003), 15/270; Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Bustî, *Şaḥîḥu İbn Hibbân bi tertîbi İbn Balabân*, thk. Şuayb el-Arnaût (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle 1414/1993), 2/58; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ' (Beyrût: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1424/2003), 3/482.

³⁹ Karakoç, *Farklar*, 10-11.

⁴⁰ Sezai Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1987), 132.

verdiğini belirtmiştir.⁴¹

Karakoç'un bahsettiği dengeyi bozan metafizik konuları ile ilgili rivayetler çoktur. Bunlardan; Hz. Âişe'nin aktardığı "Kur'an'ın müteşâbihlerine tâbi olanları gördüğünüz vakit, onlardan sakının", (إِذَا رَأَيْتُمُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ،⁴² Abdullah b. Amr'ın (ö. 65/684-685) "Ehl-i Kitab'ın ihtilâfları sebebiyle helak olduğu"⁴³ ve Ebû Hüreyre'nin "Sizden önceki toplumlar çok soru sormaları ve peygamberlerine karşı ihtilâfları sebebiyle yok olmuşlardır."⁴⁴ rivayetlerini zikredebiliriz.

Karakoç'un belirttiği şekilde aynı lafızla olmasa da geçmiş ümmetlerin yok olma sebepleri, manası bilinmeyen şeylerden kaynaklandığını söyleyen Buhârî, Müslim ve daha başka muhaddislerce farklı lafızlarla birçok rivayet zikredilmiştir.

11. Rivayet: "Bir kötülük görürsen onu elinle düzelt, gücün yetmezse dilinle düzelt. Ona da gücün yetmezse, içinden onu kötü gör."⁴⁵

Ahmed b. Hanbel, Müslim, Ebû Dâvûd (ö. 275/889) ve daha başka muhaddislerin Ebû Saîd el-Hudrî'den (ö. 74/693-94) aktardığı bu hadisi (مَنْ رَأَى مِنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ)⁴⁶ Karakoç, "Sorumluluk Çağı" adlı yazısında her devirde, hayırlı bir topluluğun, toplumu yaşatma görevinin olduğunu ve kötülüğü ortadan kaldırmanın sürekli devam etmesinin İslâm'ın temel ilkelerinden biri olduğunu ifade ettikten sonra "Büyük Peygamber" diyerek hadisi aktarmıştır. Hadisin sonrasında Peygamber Efendimizin "yok etmeye gücün yetmedi diye bir kötülüğe alışma" demek istediğini belirtmiş ayrıca o, kötülüğe karşı savaşın kalpte, düşüncede ve toplumda olacağını söylemiştir.⁴⁷

12. Rivayet: "Ben, ahlâkı bütünlemek için gönderildim."⁴⁸

Ahmed b. Hanbel, Buhârî *el-Edebü'l-müfred*'de ve daha başka muhaddislerin Ebû Hüreyre'den aktardıklarına göre Allah Resûlü "Ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim." (إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ صَالِحَ الْأَخْلَاقِ) buyurmuş-

⁴¹ Karakoç, *İnsanlığın Dirilişi*, 132.

⁴² Buhârî, "Tefsîr/Âl-i İmrân", 7; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman b. el-Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, thk. Hüseyin Selim Esed (Riyad: Dârü'l-Muğnî, 1412/2000), "Mukaddime", 19; Müslim, "İlim", 1; Tirmizî, "Tefsîr", 26.

⁴³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 12/468; Müslim, "İlim", 2; Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Abdulmun'im Şelebî (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 7/290.

⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 11/406; Buhârî, "İ'tisâm", 2; İbn Mâce, "Sünnet", 1.

⁴⁵ Sezai Karakoç, *Yapı Taşları II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1999), 130.

⁴⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 17/239; Müslim, "İmân", 78; İbn Mâce, "Fiten", 20; Ebû Dâvûd, "Melâhim", 17; Nesâî, "İmân", 17.

⁴⁷ Karakoç, *Yapı Taşları II*, 130.

⁴⁸ Karakoç, *Gündönümü*, 57.

tur.⁴⁹ Hadis, kaynaklarda “sahih” olarak zikredilmiştir.⁵⁰

Karakoç, “Emanet ve Ahlâk” adlı yazısında: “Ahlâk, bir ucu inançta, teoride, metafizikte, bir ucu uygulamanın sonunda, geniş kanatlı bir kartal gibi ruhumuza gölgesini salmış, ilahî bir devlettir. Bu nasiplemdir ki insanlar ülkü adamı olurlar. Kapalı ve dar ahlâk kalıplarının ötesinde insanlığı ve hakikat uygarlığı görevlerini, yüce ahlâk çilelileri omuzlarlar. Ben, ahlâkı bütünlemek için gönderildim demişti son Peygamber.” Karakoç, bu rivayetin ardından ahlâkı yirminci yüzyılın dar ve soyut sınırları dışında tümüyle dini kucaklayan bir şekliyle görmek gerektiğini ve günümüz insanının çektiği sıkıntının ahlâk buhranı olduğunu belirtmiştir.⁵¹

13. Rivayet: “Şehid, ölümün acısını ayağa batmış bir dikenin acısı kadar duyar.”⁵²

Ahmed b. Hanbel, Dârimî (ö. 255/869), İbn Mâce (ö. 273/887), Tirmizî (ö. 279/892) ve daha başka muhaddislerin Ebû Hüreyre’den aktardıkları bu hadisin⁵³ (مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مِنْ مَيْتِ الْقَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مِنْ مَيْتِ الْقَرْصَةِ) sıhhati için Tirmizî; “hasen sahîh garîb” demiştir.⁵⁴ Yukarıda kaynaklarını verdiğimiz eserlerin tahkiklerinde de bu hadisin “sahih” olduğu belirtilmiştir.⁵⁵

Karakoç, “Destan” adlı yazısında bu hadisi şehid ve gazilerin üstünlüklerini belirtmek için zikretmiştir. O, bu çerçevede şehid ve gazilerin İslâm destanının kahramanları olduklarını, gazinin yaşamasının alelâde bir kişinin yaşaması olmadığını, şehidin ölümünün de alelâde bir kişinin ölümü

⁴⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1409/1989), 104; İbn Ebî Şeybe, *el-Muşannef*, 6/324; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 14/513; Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme et-Tahâvî, *Şerhu müşkili'l-âşâr*, thk. Şuayb el-Arnaût (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1414/1994), 11/262; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, thk. Muhammed es-Sa'îd (Beyrût: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1410/1989), 10/352.

⁵⁰ Nûruddîn Alî b. Ebî Bekr el-Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id ve menbe'u'l-fevâid*, thk. Husâmuiddîn Kudsî (Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1414/1994), 9/15; İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-ħafâ' ve müzîlü'l-ibâs' amme's-tehere mine'l-eħâdîş 'alâ elsineti'n-nâs* (Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1351/1954), 1/211.

⁵¹ Karakoç, *Gündönümü*, 57; Ayrıca ahlâk konusunda geniş bilgi için bk. Süleyman Çam, “İman-Amel Bağlamında Dindarlık Ahlâk İlişkisi”, *İslâm ve Yorum IV*, ed. Veysel Özdemir-Mehmet Öztürk (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2020), 101-122.

⁵² Sezai Karakoç, *Dirilişin Çevresinde* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1988), 19.

⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 26/84; 13/334; Dârimî, “Cihâd”, 17; İbn Mâce, “Cihâd”, 16; 206; Tirmizî, “Fedailü'l-Cihâd”, 26; Nesâî, “Cihâd”, 35.

⁵⁴ Tirmizî, “Fedailü'l-Cihâd”, 26.

⁵⁵ Muhammed Nâsîruddîn el-Elbânî, *Silsiletü'l-eħâdîsi's-şahiha ve şey'un min fiħihâ ve fevâ'idihâ* (Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1415/1995), 2/649.

olmadığını belirtmiş ve ardından hadisi aktarmıştır. Karakoç hadisin sonrasında; bu ölümün başkalığını en üstün peygamberlik üslubuyla bizi anlattığını, “şehidler ölü değil diridirler” hadisinin şehid hayatı hakkında bize daha fazla bir aydınlık getirdiğini, “ya şehid ya gazi” sözünün atalarımızın bu destana katılma şuur ve hasretlerini bize anlatan ne güzel özlü bir deyiş olduğunu söylemiştir.⁵⁶

Karakoç’un “şehidler ölü değil diridirler” sözü için hadis olduğunu söylemesi sehven olmuştur. Yaptığımız incelemede bu lafızda bir hadise ulaşamadık. Şehidler diri olduğu hususu şu âyetlerde zikredilmiştir: “Allah yolunda öldürülenler için “ölüler” demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.”⁵⁷; “Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma! Bilâkis onlar diridirler; Allah’ın, lütuf ve kereminden kendilerine verdikleriyle sevinçli bir halde rableri yanında rızıklara mazhar olmaktadırlar. Arkalarından gelecek ve henüz kendilerine katılmamış olan (şehid) kardeşlerine de hiçbir keder ve korku bulunmadığı müjdesinin sevincini duymaktadırlar. Onlar Allah’tan gelen bir nimet, bir lütuf sebebiyle ve Allah’ın, müminlerin ecrini zayi etmeyeceği müjdesi ile de sevinç içerisindedirler.”⁵⁸

14. Rivayet: “Her yüzyılda bir, dini diriltecek bir kişi gelecektir.”⁵⁹

Ebü Hüreyre’nin aktarmış olduğu bu hadisi (إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مِنْ يُجِدُّ لَهَا دِينَهَا) Ebû Dâvûd, Taberânî (ö. 360/971), Hâkim (ö. 405/1014) ve Beyhakî (ö. 458/1066) nakletmişlerdir.⁶⁰ Sehâvî (ö. 902/1496) ve Aclûnî (ö. 1162/1749) hadisin isnadının “sahih” olduğuna dair görüşleri zikretmişlerdir.⁶¹ Hadisin tahririnde Şuayb el-Arnaût (ö. 1437/2016) ve Elbânî (ö. 1420/1999) de rivayetin “sahih” olduğunu ifade etmişlerdir.⁶²

Karakoç, “Diriliş Çağı” adlı yazısında; hayatımızda dirilişin; medeniyetin dirilişi, hakikatin dirilişi demek olduğunu ifade ettikten sonra hadisi

⁵⁶ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 19.

⁵⁷ el-Bakara 2/154.

⁵⁸ Âl-i İmrân 3/169-171.

⁵⁹ Karakoç, *Çıkış Yolu II*, 36.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Melâhim”, 1; Ebû’l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu’cemü ’l-evaşâ*, thk. Târik b. Avadillah b. Muhammed - Abdulhasen b. İbrâhim el-Huseynî (Kahire: Dârü’l-Haremeyn, 1415/1994), 6/323; Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ‘ale’s-Şahîhain*, thk. Mustafa Abdulkadir Atâ (Beyrût: Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1411/1990), 4/568; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *Ma’rifetü’s-sünen ve’l-âsâr*, thk. Abdülmü’tî Emîn (Haleb: Dârü’l-Va’i, 1412/1991), 1/208.

⁶¹ Şemsüddîn Muhammed b. Abdurrahmân es-Sehâvî, *el-Makâşidü’l-Hasene fi beyâni keşfirin mine’l-eḥâdişi’l-müştehire ‘ale’l-elsine* (Beyrût: Dârü’l-Kütübi’l-Arabî, 1405/1985), 203; Aclûnî, *Keşfü’l-ḥafâ’*, 1/183.

⁶² Ebû Dâvûd, “Melâhim”, 1; Elbânî, *Silsiletü’l-eḥâdişi’s-şahiha*, 2/148.

zikrederek burada kastın dinin kendisini diriltmek olmadığını; toplumu diriltmek, onu taze ve canlı kılmak demek olduğunu aktarmıştır.⁶³

15. Rivayet: “Hz. Peygamber iki Ömer’den birinin Müslüman olmasını dilemiştir.”⁶⁴

İbn Ömer’in (ö. 73/693) aktardığına göre Allah Resûlü (s.a.s.): “Allah’ım, şu iki adamdan (Ebû Cehil ve Ömer b. Hattâb) sana en sevimli olanı ile İslâm’ı güçlendir.” (اللَّهُمَّ أَعِزِّ الْإِسْلَامَ بِأَحَبِّ هَذَيْنِ الرَّجُلَيْنِ إِلَيْكَ يَا أَيُّهَا جَهْلٍ، أَوْ بِعَمْرٍو بْنِ الْحَطَّابِ) diye dua etmiş ve daha sonra “Onlardan Allah’a en sevimli olanı Ömer idi.” buyurmuştur.⁶⁵ Tirmizî, İbn Ömer’in aktardığı bu hadisin “hasen sahîh garîb” olduğunu söylemiştir.⁶⁶ Elbânî ve *Sünen-i İbn Mâce*’nin tahririnde Şuayb el-Arnaût, hadisin “sahîh” olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁷

Karakoç hadis öncesinde; peygamberin ilkin toplumun ruhuna başvurduğunu, toplumun ruhu “evet” dedikten sonra sıranın kişilerin tek tek inanç şuuruna varmalarına geldiğini belirtmiştir. Karakoç devamla Kureyş’in Peygambere “Emin” ismini vermesinin bir nevi, toplumun ruhunun peşin eveti olduğunu ifade etmiştir. Karakoç bu düşüncesine delil olarak Hz. Peygamber’in, “iki Ömer’den birini dilemesi”nin toplumun ruhunu nasibine çağırışının bir sembolü sayabileceğini, ilerde gelecek olan toplumun önde geleninin Hz. Ömer olduğunu, bu bilginin sırrına onun vardığını, bu nedenle öbürünün isminin Ebû Cehil kaldığını, belirtmiştir.⁶⁸

Karakoç kabullenmelerin toplumdan bireye doğru bir akış sergilediğini, Resûl-i Ekrem’in duasının da bu akışı olumlu etkilediğini ve bu duanın Hz. Ömer’de tecelli etmesinin onun gelecekte ileri gelen bir şahsiyet olacağını izlerini barındırdığını ifade etmiştir.

16. Rivayet: “Ben de size Yusuf’un kardeşlerine dediği gibi derim ki, geçmişte olanlardan dolayı hiçbirinize bir kınama yoktur.”⁶⁹

Farklı tarikleri bulunan bu rivayet, hadis ve siyer kaynaklarında Mekte’nin fethi gününde irad edilen; “*Bugün yaptıklarınız yüzünüze vurulmayacak, Allah sizi affetsin!*”⁷⁰ (أَقُولُ كَمَا قَالَ أَخِي يُوسُفُ {لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمْ الْيَوْمَ يُغْفِرُ اللَّهُ)

⁶³ Karakoç, *Çıkış Yolu II*, 36.

⁶⁴ Sezai Karakoç, *Ruhun Dirilişi* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2007), 27.

⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 9/506; Tirmizî, “Menâkıb”, 18; Bezzâr, *el-Müsned*, 12/194; İbn Hibbân, *es-Şahîh*, 2/58.

⁶⁶ Tirmizî, “Menâkıb”, 18.

⁶⁷ Muhammed Nâsirüddîn el-Elbânî, *Şahîh ve da’if süneni Tirmizî* (İskenderiyye: Merkezü Nûri’l-İslâm, ts.), 8/181; İbn Mâce, *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 1430/2009), “Sünnet”, 11 (1/77).

⁶⁸ Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, 27.

⁶⁹ Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, 44.

⁷⁰ Yusuf 12/92.

كلمة) uzun bir rivayetin bölümü olarak yer almaktadır.⁷¹ Nesâî (ö. 303/915), Tahâvî (ö. 321/933) ve Beyhakî, Ebû Hüreyre senediyle de hadisi nakletmişlerdir. Tahâvî'nin senedinde Kâsım b. Sellâm b. Miskîn “zayıf” bir ravi⁷² olduğundan bu sened sorunlu görünse de Nesâî ve Beyhakî'nin senedleri “sika” ravilerden meydana gelmiştir.⁷³ *İhyâ*'nın tahririnde Irâkî (ö. 806/1404); Süheyl b. Amr tarikini görmediğini ifade etmiştir.⁷⁴ Ayrıca ilk dönem siyer âlimlerinden Vâkidî (ö. 207/822), Ezrakî (ö. 250/864 [?]) ve Belâzürî (ö. 279/892-93) de rivayeti aynen aktarmışlardır.⁷⁵

Karakoç “Hazreti Yusuf’un Düşü” yazısında uzunca anlattığı kıssasının sonlarına doğru; af, merhamet ve hüznün sona erişinin, ayrılığın bitişinin, yanlış anlamaların tükenişinin, Hz. Yusuf’un babasına kavuşmasının, Mekte'nin fethi gibi olduğunu söyleyerek rivayeti aktarmıştır.⁷⁶

Karakoç'un yorumlayarak aktardığı bu bilgiler, yakın lafızlarla hem

⁷¹ Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/154; Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme et-Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-âşâr*, thk. Muhammed Zührî en-Neccâr vd. (Mısır: 'Alemlü'l-Kütüb, 1414/1994), 3/325; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 9/199.

⁷² Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehabî, *Mizânü'l-i'tidâl fî naqdi'r-ricâl*, thk. Ali Muhammed el-Buhârî (Beyrüt: Dârü'l-Ma'rife, 1382/1963), 3/370.

⁷³ Her üç sened şu şekilde meydana gelmiştir: Nesâî; Ahmed b. Süleyman> Zeyd b. Hubâb> Süleyman b. Muğîre> Sellâm b. Miskîn> Sâbit el-Bünânî> Abdullah b. Rabâh el-Ensârî> Ebû Hüreyre. (Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 10/154).

Tahâvî; İbrahim b. Ebî Dâvûd> Kâsım b. Sellâm b. Miskîn> babası> Sâbit el-Bünânî> Abdullah b. Rabâh el-Ensârî> Ebû Hüreyre. (Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-âşâr*, 3/325).

Beyhakî; Ebû Ali er-Rüzbârî> Ebû Bekr b. Dâse> Ebû Dâvûd> Müslim b. İbrahim> Sellâm b. Miskîn> Sâbit el-Bünânî> Abdullah b. Rabâh el-Ensârî> Ebû Hüreyre. (Beyhakî, *es-Sünenü'l-kebir*, 9/199).

Yukarıdaki ravilerden; “Müslim b. İbrahim, Sellâm b. Miskîn, Süleyman b. Muğîre Sâbit el-Bünânî” Buhârî'nin (“Tıb”, 5; “Cenâiz”, 42); “Sellâm b. Miskîn, Süleyman b. Muğîre, Sâbit el-Bünânî, Abdullah b. Rabâh el-Ensârî” Müslim'in (“İmân” 10; “Cihâd”, 84; “Fedâil”, 51) ravilerindendir. Diğerleri; Ahmed b. Süleyman (Zehebî, *Siyer* 12/475), Zeyd b. Hubâb (Zehebî, *Siyer* 9/393) Ebû Bekr b. Dâse (Zehebî, *Siyer* 15/538), Ebû Ali er-Rüzbârî (Zehebî, *Siyer* 14/535-6) “sika” ravilerindendir.

⁷⁴ Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed el-Gazzâlî, *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn* (Beyrüt: Dârü'l-Ma'rife, ts.), 3/183.

⁷⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkidî, *Kitâbü'l-Megâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrüt: Dârü'l-'Alâmî, 1409/1989), 2/835; Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdullah el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âşâr*, thk. Rüşdî es-Sâlih (Beyrüt: Dârü'l-Endelüs, 1403/1983), 2/121; Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân* (Beyrüt: Dârü Mektebeti'l-Hilâl, 1408/1988), 51; Ayrıca bk. Hacı Ataş, “Vâkidî ile Muhaddislerin Bazı Ortak Rivayetleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/78 (Eylül 2018), 532-555.

⁷⁶ Karakoç, *Ruhun Dirilişi*, 44.

hadis ve hem siyer kaynaklarında içinde Hz. Yusuf'un kardeşlerine yaptığı muamelenin hatırlatıldığı uzunca bir rivayete zikredilmiştir.

17. Rivayet: “Kostantiniyye (İstanbul) mutlaka fetholunacaktır; onun fatihi ne güzel emir ve ordusu ne güzel ordudur.”⁷⁷

Bu rivayetin (لَثَقْتَحْنَ الْفُسْطَاطِيَّةُ، وَلِنَعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا، وَلِنَعْمَ الْجَيْشُ ذَلِكَ الْجَيْشُ) geçtiği kaynaklarda, hadis metninin sonunda, ikinci ravi Abdullah b. Bişr'in şu ifadesine yer verilir: “Mesleme b. Abdilmelik (ö. 120/738) beni çağırды ve bana bu hadisi sordu. Ben de kendisine aktardım. Bunun üzerine Mesleme, o yıl Kostantiniyye'yi fethetmek için yola çıktı.”⁷⁸

Hadisin sıhhati için Begavî (ö. 317/929): Velîd ibnu'l-Muğîre el-Me'âfirî'nin Mısır ehlerinden olup “sâlihu'l-hadis”⁷⁹ olduğunu söylemiştir.⁸⁰ İbn Hibbân (ö. 354/965), Abdullah b. Bişr el-Ganevî'yi *es-Sikât*'ta hadisiyle birlikte zikretmiştir.⁸¹ Hâkim en-Nisâbü'rî (ö. 405/1014), hadis için isnadının “sahih” olduğunu söylemiştir.⁸² İbn Abdilberr (ö. 463/1071), bu rivayetin isnadının “hasen” olduğunu, bundan başka da bir hadisin kendisinden aktarılmadığını belirtmiştir.⁸³ Bu bilgilerin benzerlerini İbnü'l-Esîr (ö. 630/1233) de zikretmiştir.⁸⁴

Hatîb el-Bağdâdî (ö. 463/1071): Abdullah b. Bişr el-Ganevî başlığı altında rivayeti aktardıktan sonra; Velîd adlı ravinin Velîd b. el-Muğîre b. Süleyman el-Mısrî olduğunu açıklamıştır. Ayrıca o, Zeyd b. el-Hubâb'ın Velîd'den aktardığı bu hadiste “teferrud” ettiğini, Ebû Saîd b. Yûnus'un;

⁷⁷ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 178.

⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/287; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, thk. Muhammed Abdulmu'îd Han (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Me'ârifî'l-'Usmâniyye, ts.), 2/81; Bezzâr, *el-Müsned*, 2/358; Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefi (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 3/45.

⁷⁹ “Ta'dilin, Zehebî ve İrakî'ye göre dördüncü, Şehâvî'ye göre altıncı mertebesinde bulunan bir ravi hakkında kullanılan bir sîga. Böyle bir ravinin rivayet ettiği hadis, başka bir senedinin olup olmadığını araştırmak ve ona göre değerlendirmek üzere yani i'tibar için alınır.” Abdullah Aydınlı, *Hadis İstulahları Sözlüğü* (İstanbul: İFAV, 2011) 272.

⁸⁰ Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzûbân el-Begavî, *Mu'cemü's-Sahâbe*, thk. Muhammed el-Emîn b. Muhammed (Kuveyt: Dârü'l-Beyân, 1421/2000), 1/325.

⁸¹ Ebü Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî İbn Hibbân, *es-Sikât*, thk. Muhammed Abdulmu'îd Han (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Me'ârifî'l-'Usmâniyye, 1393/1973), 5/135.

⁸² Hâkim, *el-Müstedrek*, 4/468.

⁸³ Ebü Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed el-Kurtubî İbn Abdilberr, *el-İsti'âb fi ma'rifeti'l-aşhâb*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrût: Dâru'l-Cil, 1412/1992), 1/170.

⁸⁴ Ebü'l-Hasen İzzüddîn Alî b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Ali Muhammed Mi'avviz - 'Âdil Ahmed Abdilmecîd (Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 1/389.

bu hadisin Mısırlılar tarafından ondan rivayet edilmediğini söylediğini zikretmiştir.⁸⁵

Heysemî (ö. 807/1405): Ahmed b. Hanbel, Bezzâr (ö. 292/905) ve Taberânî tarafından aktarılan bu hadisin ravilerinin “sika” olduğunu belirtmiştir.⁸⁶ Süyûtî (ö. 911/1505) de hadisi aktardıktan sonra “sahih” rumuzunu koymuştur.⁸⁷

Klasik kaynaklarda hadis için olumlu değerlendirmelerin yanı sıra muasır bazı muhaddislerin de hadis hakkında olumsuz kanaatleri vardır. Hadisin tahricinde Şuayb el-Arnaût şu açıklamayı yapmıştır: Hadisin isnadı “zayıf”tır. Zira Abdullah b. Bişr el-Haş’amî “mechul” bir ravidir. Velîd ibnu’l-Muğîre el-Me’âfirî, Bişr’den bu hadisi aktarmada “ferd” kalmıştır. İbn Hibbân’dan başka bu ravinin “sika” olduğunu söyleyen yoktur. Zeyd b. el-Hubbâb’ın ismi, babasının ismi ve nesebi hakkında ihtilaf edilmiştir.⁸⁸ Elbânî de konuyla ilgili bilgileri aktardıktan sonra özetle İbn Hibbân’ın el-Ganevî’yi “sika” kabul ettiğinden emin olmadığını ve bunun için hadisin “sahih” olmadığını ifade etmiştir.⁸⁹

Hadisin fert olduğunda ittifak edilmiştir. Şuayb el-Arnaût’un İbn Hibbân’dan başka bu ravinin “sika” olduğunu söyleyen yoktur, yorumuna gelince yukarıda verdiğimiz kaynaklar bunun aksini söylemektedir. Bir hadisin sadece “ferd” olduğu için “zayıf” kabul edildiğine dair bir usûl kaidesine sahip değiliz. Elbânî rivayetle ilgili şüphelerinin olduğunu söylemiş ve bir sonraki rivayetin değerlendirmesinde de İstanbul’u ilk fethedenin Sultan Mehmed’in olduğundan şüphe edilmediğini belirtmiştir.⁹⁰

“Fetih hadisi”nin son dört ravisi ortak olan hadisin başka da şahidi de yoktur. Hadisin kaynaklardaki senedleri birbirine yakındır. Seneddeki ravilere bakıldığında senedin muttasıl olduğu sonucu çıkabilir.⁹¹ Muasır

⁸⁵ Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit Hatîb el-Bağdâdî, *Telhîşü'l-müteşâbih fi'r-resm ve himâyetü mâ eşkele minhü 'an bevâdiri't-taşhîf ve'l-vehm*, thk. Sukeyne eş-Şihâbî (Dimeşk: Talâs lid-Dirâsâti ve't-Tercemeti ve'n-Neşr 1406/1985), 1/183.

⁸⁶ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, 6/219.

⁸⁷ Abdurrahmân Celalüddin es-Süyûtî, *el-Câmi'u's-şâgîr* (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1436/2015), 2/444.

⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 33/287.

⁸⁹ Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi'd-da'ife ve'l-mevdû'a ve eş-ruhe's-seyyi'ü fi'l-ümme* (Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1412/1992), 2/269.

⁹⁰ Elbânî, *Silsiletü'l-ehâdîsi's-şâhiha*, 1/33.

⁹¹ Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855): Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe> Zeyd b. el-Hubbâb> Velîd ibnu'l-Muğîre el-Me'âfirî> Abdullah b. Bişr el-Haş'amî> babası. (Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/287)

Buhârî (ö. 256/870): Muhammed ibnu'l-'Alâ> Zeyd b. el-Hubbâb> el-Velîd ibnu'l-Muğîre el-Me'âfirî> Abdullah b. Bişr el-Ganevî> Babası (Bişr el-Ganevî). (Buhârî, *et-Târihu'l-kebir*, 2/81).

Taberânî (ö. 360/971): Mu'âz b. el-Musennâ> Ali b. el-Medinî (tahvîl) el-Huseyn b. İshâk et-Tusterî> Osmân b. Ebî Şeybe> Zeyd b. el-Hubbâb> el-Velîd ibnu'l-Muğîre

bazı muhaddislerce farklı değerlendirilse de yaptığımız inceleme sonucunda vardığımız genel kanaat hadisin “sahih” olduğudur.⁹² Diğer taraftan, erken dönemlerden itibaren sahâbenin ve sonraki nesillerin İstanbul’u fethetmek üzere uzun seferlere katlanması da, bu hadisin tarihen tashih edildiğinin bir işareti sayılabilir.

Karakoç, Hendek Gazvesi hazırlıkları kapsamında hendek kazısı esnasında kayadan çıkan alevin, İstanbul’un fethine işaret olduğunu belirtmiş ve ardından “Fetih hadisi”ni aktarmıştır. Karakoç, hendek kazımı esnasında sert kayadan çıkan kıvılcımlardan Ayasofya’nın kubbesinin ışıklarının görüldüğünü ve Peygamberin mucizesinin önünde zamanın önemini olmadığını belirtmiştir. O, devamla belki Fatih’in İstanbul’a o muhteşem girişindeki vakarın bizzat Hz. Peygamberin önünde yapılan bir resmigeçit şuurundan ileri geldiğini ve ötenin bittiği noktanın Ayasofya olduğunu ifade etmiştir.⁹³

Karakoç; “Ayasofya’nın Anlamı” adlı yazısında bu hadisi aktarmış ve Ayasofya’nın Müslümanların sembol mabedi olacağıın izlerini Hendek Gazvesi sürecinde aramıştır. Karakoç, bu savaşta bir işaret ve sır olduğunu, Müslümanların ölüm kalım savaşı verdiğini belirtmiştir. O, Müslümanlığın yaşamasının bu savaşın sonucuna bağlı olduğunu, tıpkı bugün gibi düşmanın her yandan İslâm’ı çevirdiğini ve hatta içten vurmak istediğini bildirenerek geçmişten günümüze bir bağ kurmuştur.⁹⁴

18. Rivayet: “Hakikat müminin kaybolmuş malıdır, nerede bulursa alır.”⁹⁵

İbn Mâce ve Tirmizî’nin Ebû Hüreyre’den aktardığına göre Allah Resûlü “Hikmet, müminin yitik malıdır, onu nerede bulursa almaya daha hak sahibidir.” (الكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ صَالَةٌ الْمُؤْمِنِ) buyurmuştur.⁹⁶ Tirmizî, bunun “garîb”

el-Me’âfirî> Abdullah b. Bişr el-Ganevî> Babası (Bişr el-Ganevî). (Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir*, 3/45, 2634).

Hâkim en-Nisâbüri (ö. 405/1014): Abdullah b. Muhammed ed-Devrakî> Muhammed b. İshâk el-İmâm> Abde b. Abdillâh el-Huzâ’î> el-Velid ibnu’l-Muğîre el-Me’âfirî> Abdullah b. Bişr el-Ganevî> Babası. (Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek ‘ale’s-Sahîhayn*, 4/468).

⁹² Bk. Ali Yardım, “Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma”, *Diyanet Dergisi* 8/2 (1974); Ali Yardım, “Türkün Şeref Madalyası: Fetih Hadisi”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, 8/3 (1997); Mehmet Ali Kulat, “İstanbul’un Fethini Müjdeleyen Hadisin Değerlendirilmesi”, *Diyanet İlmî Dergi* 37/2 (2001); İsmail Lütfi Çakan, “Fetih Hadisi ve Akşemseddin’in Fetihteki Yeri”, *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri*, 1990; Ahmet Ağırakça, “Kostantiniyye Fethi Hadisinin İslâm Fetih Hareketlerine Etkisi ve Oluşturduğu Motivasyon”, *I. Uluslararası İstanbul’un Fethi Konferansı* (24-25 Mayıs 1996).

⁹³ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 178.

⁹⁴ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 179.

⁹⁵ Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998), 20.

⁹⁶ İbn Mâce, “Zühd”, 15; Tirmizî, “İlim”, 19.

bir hadis olduğunu ve seneddeki ravilerden İbrahim b. Fadl'ın hafızası yönüyle “zayıf” kabul edildiğini belirtmiştir.⁹⁷ Zehebî de muhaddislerin, onun çeşitli yönlerden “zayıf” olduğunu söylediklerini aktarmıştır.⁹⁸

Karakoç, “Allah'ın halk ettiği bu âlemin gözlem ve inceleme sonucunda, akıl ve tecrübe vasıtasıyla bulunulan birtakım hakikat parçacıkları varsa bunlar otomatik olarak sahip ve mensup olduğum hakikat sistemi olan İslâm inanç, düşünce, davranış ve duyuş sistemine gelip katılırlar ya da ben böylesi hakikat parçacıklarını Ulu Peygamber'in: Hakikat müminin kaybolmuş malıdır, nerede bulursa alır, buyruğuna uyarak alır, sistemin detaylarından yapmak üzere onları büyük yapıya katarım” şeklinde ifade etmiştir.⁹⁹

19. Rivayet: “Hendek Muharebesi'nde küngü kayaya salladığı zaman kayadan sıçrayan alev ve kıvılcımların çizdiği kubbe şüphesiz Ayasofya'nın kubbesiydi.”¹⁰⁰

Karakoç'un mana olarak aktardığı bu bilgi; Hendek Gazvesi öncesi kazı esnasında karşılaşılan sert kayanın parçalanması ile ilgili Berâ b. Âzib tarafından nakledilen rivayette aktarılmıştır. Buna göre kazı esnasında sert bir kayaya rastlanır ve durum Resûlullah'a haber verilir. Allah Resûlü “Bismillah” diyerek balyozla kayaya vurur ve her vuruşta kayanın üçte biri parçalanır. Resûlullah her seferinde “Allahüekber” diyerek, kayanın sıçradığı yönün fethini müjdelemiştir. Şam, İran ve Yemen'in fetih müjdeleri (الله أَكْبَرُ أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ الشَّامِ، وَاللهِ إِنِّي لَأُبْصِرُ قُصُورَهَا الْخُمْرَ مِنْ مَكَانِي هَذَا) bu kazı esnasında verilmiştir.¹⁰¹ Bu rivayetin senedinde bulunan Meymûn Ebû Abdillâh muhaddisler tarafından “zayıf” kabul edilmiştir.¹⁰²

Karakoç, yorumlayarak aktardığı Hendek Gazvesi öncesi kazı esnasında kayadan çıkan kıvılcımların İstanbul'un fethine işaret olduğunu belirtmiştir.¹⁰³

20. Rivayet: “Müminin ferasetinden korkunuz. Çünkü o Allah'ın nazarıyla nazar eder.”¹⁰⁴

⁹⁷ Tirmizî, “İlim”, 19.

⁹⁸ Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*, 1/52.

⁹⁹ Karakoç, *Diriliş Neslinin Amentüsü*, 20, .

¹⁰⁰ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 178.

¹⁰¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/626; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, 7/378; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, 8/134.

¹⁰² Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, 6/131; Şihâbüddîn Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî, *Takrîbü'l-Tehzîb*, thk. Muhammed Avvâme (Suriye: Dârü'r-Raşid, 1406/1986), 556.

¹⁰³ Karakoç, *Dirilişin Çevresinde*, 178.

¹⁰⁴ Sezai Karakoç, *Sûr* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2017), 67.

Ebû Saîd el-Hudrî'nin naklettiğine göre Resûlullah (s.a.s.): “*Müminin ferasetinden sakının. Çünkü o, Allah'ın nuruyla bakar.*” اتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ اللَّهُ (يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ) buyurmuş ve ardından “*Elbette bunda feraset sahipleri için ibretler vardır.*”¹⁰⁵ âyetini okumuştur.¹⁰⁶

Tirmizî, bu hadisin Ebû Saîd'in senediyle bilindiğini ve bunun “garîb” bir hadis olduğunu ifade etmiştir.¹⁰⁷ Kaynaklarda bu rivayet, Ebû Umame¹⁰⁸ ve İbn Ömer tarikiyle de aktarılmıştır.¹⁰⁹ Heysemî, Ebû Umame hadisinin “hasen” olduğunu belirtmiş¹¹⁰ ancak İbn Adî (ö. 365/976), Ebû Umame hadisinin ravilerinden Râşid b. Saîd'in, Muaviye b. Salih rivayetinden başka bir rivayetinin bilinmediğini söylemiştir.¹¹¹ Ukaylî (ö. 323/935), Ebû Saîd hadisinin ravilerinden Muhammed b. Kesîr'in “metruk” bir ravi olduğunu ifade etmiş¹¹² ve Sagânî (ö. 650/1252) de rivayetin “mevzû” olduğunu söylemiştir.¹¹³ Elbânî, bu hadisin her bir tarikini ayrı ayrı incelemiş ve hepsinin “zayıf” olduğunu zikretmiştir.¹¹⁴ Bu rivayet, üç farklı tarikte gelmiş olmasına rağmen bütün senedleri “zayıf” olarak görülmüştür.¹¹⁵

Karakoç, “Şuuru Alevlendirmek” başlığında; şuur uyandıktan sonra karanlıkların delinip ışığa kavuşmanın mümkün hale geleceğini, her birimizin bu şuuru sürekli içimizde alevlendirip gafflet perdesini yıkmamızın gerekliliğini belirttikten sonra rivayeti aktarmıştır.¹¹⁶

¹⁰⁵ el-Hicr 15/75.

¹⁰⁶ Tirmizî, “Tefsîr”, 16; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsaf*, 8/23.

¹⁰⁷ Tirmizî, “Tefsîr”, 16.

¹⁰⁸ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, 8/102; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsaf*, 3/312; Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, thk. Hamdî b. Abdilmeccid es-Selefi (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1986), 1/387.

¹⁰⁹ Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ' ve tabakâtü'l-asfiyâ'* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1416/1996), 4/94.

¹¹⁰ Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, 10/268.

¹¹¹ Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî İbn Adî, *el-Kâmil fi du'afâ'i'r-ricâl*, thk. Adil Ahmed Abdülmeccüd vd. (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997), 5/345.

¹¹² Ebû Ca'fer Muhammed b. Mûsâ el-Ukaylî, *ed-Du'afâ'u'l-kebir* (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1984), 4/129.

¹¹³ Hasan b. Muhammed es-Sagânî, *el-Mevdû'ât*, thk. Necm Abdurrahmân Halef (Dîmeşk: Dâru'l-Me'mûn li Turâs, 1405/1984), 51.

¹¹⁴ Elbânî, *Silsiletü'l-eĥâdîsi'd-da'ife*, 4/299; Elbânî, *Silsiletü'l-eĥâdîsi's-şahîha*, 4/268.

¹¹⁵ Ayrıca rivayetin değerlendirmesi için bk. Veli Atmaca, “Hadisleri Bakımından Cevahirü'l-Ebrar Min Emvaci'l-Bihar Üzerine Bir İnceleme”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2001), 333 (35 nolu dipnot); Akpınar, “Şems-i Tebrizî'nin Makâlat'ında Hadis Kullanımı”, 95 (137 nolu dipnot); Mustafa Yüceer, “Mevlânâ'nın Fihî Mâ Fih İsimli Eserinde Hadis Kullanımı”, *Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2018), 220-221.

¹¹⁶ Karakoç, *Sûr*, 67.

21. Rivayet: “Namaz dinin sütunudur.”¹¹⁷

Bu rivayetin (وَمَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فَلَا دِينَ لَهُ، وَالصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ) geçtiği en eski kaynak Beyhakî'nin *Şu'abü'l-îmân* adlı eseridir. Beyhakî, hocası Ebû Abdillâh'tan hadisin senedindeki ravilerden İkrime'nin Ömer adlı raviden bu hadisi dinlemediğini, bildirmiştir.¹¹⁸ Bu “zayıf” isnadlı rivayet, daha sonra halk arasında meşhur olmuştur. *İhyâ'* sahibi Gazzâlî rivayeti birkaç yerde Hz. Peygamber'e refederek aktarmıştır.¹¹⁹ Hadisi tahrir eden muhaddisler, bu rivayetin “zayıf” olduğunda ittifak etmişlerdir.¹²⁰

Karakoç; “Dinin Sütunu” adlı yazısında Peygamber Efendimizin; “Namaz dinin sütunudur.” buyurduğunu söyledikten sonra; din insanın ve toplumun ruhuna yerleşmiş ulu bir ağaçsa, bu ağacın kökü iman, gövdesi namaz ve namaz sütununun etrafında halkalanmış olan oruç, zekât ve hac daireleri; dalları ve budakları da iyi ahlâk ve davranışlar; yemişleri ve çiçekleri de bütün iyilikler, güzellikler ve doğruluklardır, şeklinde açıklamıştır.¹²¹

Karakoç'un benzetmelerle aktarmış olduğu bu sözün, esasında kavaid-i külliye tarzında, namazın önemine ve dindeki konumuna binaen söylendiği kanaatindeyiz.

22. Rivayet: “Savaş bitti, büyük savaş başladı.”¹²²

İbn Battâl (ö. 449/1057), Mâverdî (ö. 450/1058), Beyhakî ve Hatîb el-Bağdâdî'nin Câbir b. Abdillâh'dan aktardıklarına göre Resûlullah (s.a.s.) bir sefer dönüşünde “Küçük cihaddan büyük cihada döndük.”

(رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ) dedi.¹²³ Bu rivayet, birçok şerh ve tefsirde yer almıştır.¹²⁴ Beyhakî, *İhyâ'*'nın tahririnde Irâkî ve Fettenî (ö.

¹¹⁷ Karakoç, *Sütun*, 598-599.

¹¹⁸ Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, 4/300.

¹¹⁹ Gazzâlî, *İhyâ'*, 1/145, 147, 174; 3/360.

¹²⁰ Sehâvî, *el-Makâsîd*, 427; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'*, 2/34.

¹²¹ Karakoç, *Sütun*, 598-599.

¹²² Karakoç, *Gündönümü*, 21.

¹²³ Alî b. Halef b. Abdilmelik b. Battâl el-Kurtubî, *Şerhu İbn Battâl 'alâ Şahîhi'l-Buhârî*, thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003), 10/210; Alî b. Muhammed el-Mâverdî, *el-Hâvî'l-kebir*, thk. Alî Muhammed Mî'avaz - Âdil Ahmed Abdülmevcûd (Beyrût, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999), 14/113; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin Beyhakî, *ez-Zühdü'l-kebir* (Beyrut: Dârü'l-Cinân Müessesetü'l-Kitâbi's-Sekâfiyye, 1987/1408), 165 (No. 373); Ebû Bekr Ahmed b. Alî b. Sâbit Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd ve Zeylihi*, thk. Mustafa Abdülbaki Atâ (Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye 1417/1996) 13/493.

¹²⁴ Ebü'l-Fadl el-Yahsubî Kâdi İyâd, *İkmâlu'l-Mu'lim bi fevâidi Muslim*, thk. Yahya İsmail (Mısır: Dârü'l-Vefâ, 1419/1998), 8/84; Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî b. Ahmed el-Ensârî el-Mısırî İbnü'l-Mülakkın, *et-Tavdîh fi şerhi'l-Câmi'i's-şahîh* (Suriye: Dârü'n-Nevâdir, 1429/2008), 28/227, 29/581; Şihâbüddin Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Husayn b. Alî İbn Reslân, *Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd* (Mısır: Dârü'l-Felâh, 1437/2016), 11/8; Alî b. Muhammed Ebü'l-Hasen Nureddin el-Kârî, *Mir'âtü'l-*

986/1578) rivayetin “zayıf” olduğunu belirtmişlerdir.¹²⁵ Aclûnî, İbn Hacer’in (ö. 852/1449) bunun halk arasında meşhur olup İbrahim b. Ayle’nin sözlerinden biridir, dediğini nakletmiş; Câbir senedinin ise “zayıf” olduğunu ifade etmiştir.¹²⁶

Karakoç, bu rivayete üç ayrı eserinde yer vermiş ve her bir eserinde rivayeti farklı yorumlamıştır. Bunlardan, “Diriliş Çilesi ve Yolculuğu” başlığında; “Kahraman olmak, ilkin iç putu kırmakla başlar. Bunun içindir ki Ulu Peygamber, bir savaş dönüşünde sahâbeye: Savaş bitti. Büyük savaş başladı.” diye buyurmuştur. Bu rivayetten sonra; “Büyük savaş, yani her inanan kişinin kendi içindeki putu kırma savaşı. Bu putu kıran ruh elbette dış putları devirmeyi başaracaktır. Manevi iç oluşum, dışın mahkûmluğuna karşı bir korunma aşısıdır.” diyerek bu açıklamayı destekleyen yorumlarda bulunmuştur.¹²⁷ Başka bir eserinde o; “Bundan kasıt, iç savaş yani insanın kendisiyle savaşıdır. Kahraman ise ilkin, kendi iç savaşını kazanmış ve içinde iç zaferden bir dünya kurmuştur.” demiştir.¹²⁸ O, bir başka eserinde de “Savaş Hakkı” başlığında; Peygamberimiz: “Savaş bitti, büyük savaş başladı” diyerek, düşmanla savaş ile nefisle savaşıma arasında ilgi kurarak Müslümanın savaş boyunca ve savaştan sonra da böbürlenme, gurura kapılma, öğünme gibi kötülüklerden kaçınması gerektiğini belirtmiştir.¹²⁹

23. Rivayet: “Adalet mülkün temelidir.”¹³⁰

Bu söz, (العدل أساس الملك) kaynaklarda müstakil olarak herhangi bir kişiye nispet edilmemiştir. Bunun dayanağı âyet/ler veya hadis/ler olan kavaid-i külliye kabilinden genel bir ilke olduğu kanaatindeyiz. Nitekim adalete vurgu yapan bazı âyetler şunlardır: “Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adalette hükmetmeni-

mefâtiḥ şerḥi Mişkâti'l-Meşâbiḥ (Beyrût: Dârü'l-Fikr, 1422/2002), 2/774; 6/2452; Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-Râzî, *Mefâtiḥu'l-ğayb* (Beyrut: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999), 11/194; 23/255; Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, 1/139, 161; 2/126, 267.

¹²⁵ Beyhakî, *ez-Zühd*, 165; Gazzâlî, *İhyâ'*, 3/7; Fettenî, *Tezkiretü'l-mevdû'ât*, 191.

¹²⁶ Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'*, 1/424-5; Ayrıca bk. Ahmet Yıldırım, *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları* (Ankara: TDV Yay., 2000), 227-228; Atmaca, “Hadisleri Bakımından Cevahiri'l-Ebrar Min Emvaci'l-Bihar Üzerine Bir İnceleme”, 330 (15 nolu dipnot); Akpınar, “Şems-i Tebrîzî'nin Makâlat'ında Hadis Kullanımı”, 95 (142 nolu dipnot); Yüceer, “Mevlânâ'nın Fihî Mâ Fih İsimli Eserinde Hadis Kullanımı”, 221-222.

¹²⁷ Karakoç devamla; kendisine manevi oluşum yolculuğu dediği insan için gerçek yurt, Tanrı Yolu ve gerçek yolculuk, Allah'a doğru gitmeyi amaçlayan yolculuk olduğunu belirtmiş ve bir velinin: “La” süpürgesiyle yolları süpürmeden “illa” sarayına varıp ulaşamazsın” dediğini aktarmıştır. Karakoç, *Gündönümü*, 21.

¹²⁸ Karakoç, *Farklar*, 17-18.

¹²⁹ Karakoç, *Sûr*, 142.

¹³⁰ Karakoç, *Sütun*, 139.

zi emreder.”¹³¹ “Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine bile olsa adaleti ayakta tutun,”¹³² “Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun.”¹³³ “Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder.”¹³⁴

Bu rivayetin Hz. Ömer’e ait olduğuna dair kamuoyu ile paylaşılan bir haberde kaynak olarak verilen esere ve bu eserin farklı nüshalarına bakmamıza rağmen bu bilgiyi ilgili yerde bulamadık.¹³⁵

Karakoç, “Adalet” başlığı altında; Peygamber Efendimizin “Adalet mülkün temelidir” dediğini aktararak adalet olmadığı takdirde mülkün ve ülkenin temelinden sarsılacağını; bu ülkenin yıkılmakta ve devrilmekte gecikmeyeceğini belirtmiştir.¹³⁶

24. Rivayet: “Hakikatleri söylemeyip susan dilsiz şeytandır.”¹³⁷

Bu, Nişâbur sûfilerinden Abdülkerîm el-Kuşeyrî’nin (ö. 465/1072) hocalarından olan Ebû Ali ed-Dekkâk’a (ö. 405/1015) ait bir söz (السَّائِكُ عَنِ الْحَقِّ شَيْطَانٌ أَخْرَسُ) olarak aktarılmaktadır.¹³⁸ İnsanlar arasında meşhur olan bu sözün Hz. Peygamber’e ait olduğuna dair hadis kaynaklarında bir bilgiye ulaşamadık. Kelâm-ı kibar kabilinde olan bu sözün ne zaman hadis olarak aktarılmaya başlandığını tam tespit edemesek de İmâmü’l-Haremeyn lakabıyla meşhur olan Cüveynî (ö. 478/1085) tarafından Resûlullah’a refedildiğini görmekteyiz.¹³⁹ Cüveynî’den başka Pezdevî’nin *el-Usûl* adlı eserinin şârihlerinden olan Abdülazîz el-Buhârî (ö. 730/1330) de bu sözün hadis olduğunu aktarmıştır.¹⁴⁰ Bu iki âlim de herhangi bir sened zikretmeksizin “Resûlullah buyurdu” şeklinde rivayeti nakletmişlerdir. Kuşeyrî dışında İmam Nevevî (ö. 676/1277) ve daha başka âlimler bu sözün Ebû Ali ed-Dekkâk’a ait olduğunu zikretmişlerdir.¹⁴¹ Kuşeyrî bu sözü hocasından

¹³¹ en-Nisâ 4/58.

¹³² en-Nisâ 4/135.

¹³³ el-Mâide 5/8.

¹³⁴ en-Nahl 16/90.

¹³⁵ (İbn Kesîr, *Bidâye ve ’n-Nihâye*, 7/68). <https://www.internethaber.com/adalet-mul-kun-temelidir-sozu-kime-ait-566370h.htm> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)

¹³⁶ Karakoç, *Sütun*, 139.

¹³⁷ Sezai Karakoç, *Çıkış Yolu III* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2015), 75.

¹³⁸ Zeynülsîlâm Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî. *er-Risâle*. thk. Abdülhalim Mahmûd vd. (Kahire: Dâru’l-Me’ârif, ts.), 1/245.

¹³⁹ İmâmü’l-Haremeyn Abdülmelik b. Abdillâh el-Cüveynî, *Nihâyetü’l-ma’lâb fî dirâyeti’l-mezheb*, thk. Abdülazîm Mahmûd ed-Dîb (Cidde: Dâru’l-Minhâc, 1428/2007), 11/557.

¹⁴⁰ Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed el-Buhârî, *Keşfü’l-esrâr fî şerhi Uşûli’l-Pezdevî* (Beyrût: Dâru’l-Kitâbi’l-Arabî, ts.), 3/149.

¹⁴¹ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *el-Minhâc fî şerhi Şahîhi Müslim b. Haccâc* (Beyrût: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, 1392/1972), 2/20; Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Ali İbnü’l-Mülakkın, *el-Mu’in alâ tefehumi’l-erba’in*, thk. Dağaç b. Şebîbilacemî (Kuveyt: Mektebetü’l-Ehli’l-Eser, 1433/2012), 217.

dinlediğini ifade etmiş ve daha sonra Kuşeyrî'den yapılan alıntılarla Dekkâk'a ait bir söz olarak yaygınlık kazanmıştır. Ancak yaptığımız incelemede vefat tarihi daha önce olan İbn Hâleveyh (ö. 370/980) kıraat ilmiyle alakalı eserinde, hiç kimseye izafe etmeksizin bu sözü kullanmıştır.¹⁴² Bu bilgi bize rivayetin daha önceleri kullanılan bir söz olduğunu göstermektedir.

Allah Resûlü'ne aidiyetine ulaşamadığımız bu söz, aslında İslâm'ın genel öğretilerine uygun bir çıkarımdır. “*Sakın zulmedenlere dayanmayın, yoksa size de ateş dokunur.*”¹⁴³ âyeti, “Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye de gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en basit hareketidir.”¹⁴⁴ ile “Cihadın efdâli zalim sultanın yanında hakkı söylemektir.” hadisleri bu veciz sözün dayanakları olabilir.¹⁴⁵

Karakoç, bir konuşmasında Peygamberimizin: “Hakikatleri söylemeyip susan dilsiz şeytandır.” buyurduğunu aktarmış ve devamında; “Bir milletin ferdinin herhangi bir konuda, bir yetkisi veya bilgisi varsa mutlaka hakikatleri söylemeli ve hakikatlerin geri gelmesi için elinden gelen çabayı sarf etmelidir.” açıklamasında bulunmuştur.¹⁴⁶

Hz. Peygamber'e ait olduğuna dair herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız bu söz, halk arasında hadis şeklinde şöhret bulmuştur.

25. Rivayet: “Benim sahâbilerim, Benî İsrail peygamberleri gibidir.”¹⁴⁷

Hadis kaynaklarında geçmeyen fakat bazı tefsirlerde senedsiz ve merfû olarak yer alan; “Ümmetimin âlimleri, İsrâilîler’in peygamberleri gibidir.” (عَلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ) sözü aktarılmıştır.¹⁴⁸ Bu rivayetin sıhhatiyle ilgili olarak Zerkeşî (ö. 772/1370), İbn Hacer, Süyûtî, Münâvî (ö. 1031/1622), Şevkânî (ö. 1250/1834) ve daha başka âlimler “aslı yok” ve “muteber bir kaynaktan geçmiyor” şeklinde değerlendirmişlerdir.¹⁴⁹

¹⁴² Ebû Abdillâh el-Hüseyn b. Ahmed İbn Hâleveyh, *el-Hücce fi'l-kırâ'âti's-seb'a*, thk. Abdülâl Sâlim Mekrem (Beyrût: Dâru's-Şurûk, 1401/1981), 38.

¹⁴³ Hüd 11/113.

¹⁴⁴ Müslim, “İmân”, 78; İbn Mâce, “Fiten”, 20; Ebû Dâvûd, “Melâhim”, 17; Nesâî, “İmân”, 17.

¹⁴⁵ İbn Mâce, “Fiten”, 20; Ebû Dâvûd, “Melâhim”, 17; Tirmizî, “Fiten”, 13.

¹⁴⁶ Karakoç, *Çıkış Yolu III*, 75.

¹⁴⁷ Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2012), 132.

¹⁴⁸ Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 17/87; 19/75; 27/563; Bursevî, *Rûhu'l-beyân*, 3/255; 4/376.

¹⁴⁹ Bedrüddin Muhammed b. Bahâdir ez-Zerkeşî, *et-Tezkire fi'l-ehâdîsi'l-müştehire*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986), 166; Sehâvî, *el-Makâşid*, 459; Muhammed Tâhir b. Alî el-Fettenî, *Tezkiretü'l-mevdû'ât* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 2. Basım, 1399/1979), 20; Nürüddin Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî Alî el-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtih şerhu mişkâti'l-mesâbih* (Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1422/2002), 9/3932; Zeynuddin Muhammed Abdür-raûf el-Münâvî, *Feyzü'l-kadir şerhu'l-Câmi'i's-sagîr* (Mısır: Mektebetü't-Ticariyyeti'l-Kübrâ, 1356/1937), 1/9; 4/383; Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ'*, 2/64; Muhammed

Karakoç, “Son Peygamber” başlığı altında; cennetin sekiz kapısının olduğunu söylemiş ve bu kapıları sekiz peygamberle özdeşleştirerek sembolik bir anlatımda bulunmuştur. O, her bir peygamberin Allah Resûlü’nün bir cephesini oluşturduğunu, bütün peygamberlerin onda bütünleştiğini ve bu yüzden dinin kendisinde tamamlandığını açıklamıştır.¹⁵⁰ Hadis kaynaklarında bulunmayan bu rivayeti Karakoç doğrudan değil dolaylı olarak Resûlullah’a refetmiştir. Kaynaklarda “mevzû” olarak geçen bu rivayeti Karakoç “ümmetimin âlimleri” yerine “benim sahâbilerim” şeklinde aktarmıştır. Bu durum Karakoç’un bir hadisçi hassasiyetinde olmadığını ve lafızdan ziyade mana üzerine yoğunlaştığını, bunun bir sonucu olarak da zaman zaman aşırı zayıf ya da uydurma rivayetleri hadis olarak kullanmaktan kurtulamadığını göstermektedir.

26. Rivayet: “Gaybın anahtarları şairlerin elindedir.”¹⁵¹

Karakoç, şiiir ve şair hakkında; ozanlar ve şamanların gaipten haber vererek toplumun yönetiminde faydalı olduklarını, Zerdüş’tün bir şair olduğunu, Hintlilerin kutsal kitabı Vedalar’ın ve Ahd-i Atik’in bazı bölümlerinin şiiir olduğunu ifade etmiş, ardından peygamberin çıkacağını Ukâz panayırında ilkin şairlerin haber verdiğini söyledikten sonra bir hadiste diyerek bu sözük aktarmıştır. Rivayetin ardından; Kâbe’nin duvarına asılan yedi meşhur şiiirin (muallakât-ı seb’â), Kur’an’ın belâgat üstünlüğü önünde duvardan indirildiğini, Kur’an’a nazm-ı ilâhî, yani bir anlamda ilâhî şiiir denildiğini söylemiştir.¹⁵²

Hadis kaynaklarında yaptığımız incelemede bu veya bu anlama yakın gelebilecek bir rivayet tespit edemedik. Bilakis gaybın anahtarlarının Allah’ın elinde olduğu; “*Kıyametin ne zaman kopacağı, yağmurun ne zaman yağacağı, rahimlerdekinin cinsiyeti, bir kimsenin yarın ne kazanacağı ve nerede öleceği Allah’tan başkası bilemez*”¹⁵³; “*De ki: Göklerde ve yerde Allah’tan başkası gaybı bilmez.*”¹⁵⁴; “*Gaybın anahtarları Allah’ın katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa hepsini bilir. Düşen hiçbir yaprak ve yerin karanlıklarında hiçbir dane yoktur ki, Allah onu bilmesin. Yaş ve kuru ne varsa hepsi Kitab-ı Mübîn’dedir.*”¹⁵⁵; “*Hiçbir*

b. Alî b. Muhammed eş-Şevkânî, *el-Fevâ’idü’l-mecmû’a fi’l-ehâdîsi’l-mevdû’â*, thk. Abdurrahman b. Yahya el-Ma’lemî (Beyrût: Dârü’l-Kütübi’l-’İlmiyye, ts.), 286.

¹⁵⁰ Karakoç, bu rivayet çerçevesinde; sanki bütün peygamberlerin onun yanında ve beraberinde olduğunu, Ashâbından Hz. Ebû Bekir Hz. İbrahim’i, Hz. Ömer Hz. Musa’yı, Hz. Osman Hz. Zekeriyâ’yı, Hz. Ali Hz. İsa’yı ve öbür sahâbeden her birinin bir peygamberi temsil ettiğini söyleyerek sembolik bir anlatımda bulunmuştur. Sezai Karakoç, *Yitik Cennet* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2012), 130-132.

¹⁵¹ Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları II* (İstanbul: Diriliş Yayınları, 2014), 48.

¹⁵² Karakoç, *Edebiyat Yazıları II*, 48.

¹⁵³ Lokmân 31/34.

¹⁵⁴ en-Neml 27/65.

¹⁵⁵ el-En’am 6/59.

beşer için, Allah'ın, bir vahiyle veya perde arkasından konuşması veyahut bir elçi gönderip de izni ile ona dilediğini bildirmesi dışında konuşması yoktur."¹⁵⁶ âyetleri ile "Gaybın anahtarları beştir. Onlar; Rahimlerin ne artırıp ne eksilttiğini, yarın ne olacağını, yağmurun ne zaman geleceğini, kişi hangi yerde öleceğini, kıyametin ne zaman olacağını Allah'tan başka hiçbir kimse bilemez."¹⁵⁷ hadisinde vurgulanan bir husustur.

2. Değerlendirme

Çalışmamız, müellifin nesir türü eserlerinde aktardığı rivayetler ve onlara getirdiği yorumlardan meydana gelmiştir. Karakoç, eserlerinde Hz. Peygamber (s.a.s.) ve onun hayat düsturu üzerine çok şeyler yazmış ancak yazılarında Resûlullah'a nispet ederek doğrudan alıntıda bulunma yoluna fazla başvurmamıştır. Karakoç, bazı eserlerinde rivayetlere hiç yer vermezken; *Diriliş Neslinin Amentüsü, Gündönümü, Fizikötesi Açısından Ufuklar* adlı eserlerinde diğerlerine nispeten daha fazla rivayet zikretmiştir.

Bu çalışmada, Karakoç'un eserlerinde "Ulu Peygamber buyurmuştur", "Büyük Peygamberin buyurduğu şekilde" veya "hadis-i şerifte gelmiştir" şeklinde açık lafızlarla Resûlullah'a nispet ettiği yirmi altı rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetleri her biri için bir numara verilmek suretiyle sıhhat açısından en kuvvetliden aşağıya doğru bir sıralama yapılmaya çalışılmıştır.

Karakoç'un Resûlullah'a doğrudan nispet ettiği bu rivayetleri sıhhat açısından üç grupta değerlendirebiliriz. Birinci grup; ilk on yedi (1-17) rivayet "sahih" hadislerden meydana gelmiştir. Bu rivayetlerde; tebliğ, hadlerin uygulanması, müminlerin bir beden gibi olması, helak sebepleri, her asırda bir müceddidin gelmesi, Halid b. Velid'in Allah'ın kılıcı olarak adlandırılması, ilmin önemi, cemaat olmanın bilinci, güzel ahlâk sahibi olma, şehitlik makamı, İslâm'ın desteklenmesi, İstanbul'un fethi ve Allah'ın rahmet, mağfiret ve sevgisinin çok olması konularına yer verilmiştir. Kaynaklarda "sahih" olarak bulunan bu on yedi hadisten; yedisi "müttefekun aleyh"tir, ikişer tanesini Buhârî ve Müslim ayrı ayrı aktarmıştır, dördü ise Buhârî ve Müslim dışında sıhhatinde ittifak edilen rivayetlerdir. "Bugün size bir ayıplama yok" rivayetinin bazı tarikleri zayıf olsa da "sahih" tarikleri de vardır. "Fetih hadisi" muasır bazı muhaddislerce farklı değerlendirilmiş olsa da genel kanaat hadisin "sahih" olduğudur.

İkinci grup; beş (18-22) "zayıf" rivayetten oluşmaktadır. Bu rivayetlerden birincisi, "Hakikat müminin kaybolmuş malıdır," rivayeti İbrahim b. Fadl adlı ravinin hafızasının kötü olmasından dolayı "zayıf" kabul edilmiştir. İkincisi, "Hendek muharebesinde küngü kayaya salladığı zaman ..." rivayetinin senedinde "zayıf" bir ravi olan Meymûn Ebû Abdillâh bulunmaktadır. Üçüncüsü, "müminin ferasetinden sakının..." rivayetinin senedinde "metruk" bir ravi olan Muhammed b. Kesîr vardır.

¹⁵⁶ eş-Şûrâ 42/51.

¹⁵⁷ Buhârî, "Tevhîd", 4.

Dördüncüsü, “namaz dinin direğidir” rivayetinin “zayıf” olduğunda ittifak edilmiştir. Beşincisi, “büyük cihada döndük.” rivayeti halk arasında meşhur olup İbrahim b. Ayle’nin sözlerinden biridir.

Üçüncü grup; dört (23-26) rivayet hadis kaynaklarında bulunmayan rivayetlerdir. Bunlardan birincisi olan; “adalet mülkün temelidir.” sözünün ise bazı delillere dayanan kavaid-i külliye tarzında bir prensip olduğu kanaatindeyiz. İkincisi olan; “haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır” sözü “merfû” olarak Hz. Peygamber’e ulaşmasa da genel olarak Kuşeyrî’nin hocası Dekkâk’a ait bir söz olarak kabul edilmiştir. Üçüncüsü olan; “ümmetimin âlimleri, İsrâiloğulları’nın peygamberleri gibidir.” sözü muhaddislerce “aslı yok” ve “muteber bir kaynaktan geçmiyor” şeklinde değerlendirilmiştir. Dördüncüsü olan; “gaybın anahtarı...” adlı sözün ne “merfû” olarak ne de başka bir şekilde kaynağına ulaşamadık. Karakoç’un bunu nereden bulup getirdiği hususu merakımızı celbetmektedir.

Karakoç’un eserlerinde kendilerinden yer yer bahsederek isimlerini verdiği; Gazzâlî, Muhyiddin-i Arabî, Mevlana, Molla Cami, İmam-ı Rabbani, İbrahim Hakkı Erzurumî, Hacı Bayram-ı Veli, Sadeddin-i Kaşgârî, Ahmet Rûfai ve Necip Fazıl’dan istifade ettiğini söyleyebiliriz.¹⁵⁸ Onun kaynak zikrederek bir alıntıda bulunması oldukça nadirdir.¹⁵⁹ O, eserlerinde zikrettiği âyet ve hadislerin de kaynaklarını vermemiştir. Kendisiyle yapılan bir görüşmede, eserlerinde hadislerin kaynaklarının verilmediği anımsatılınca “Bir yerden bulup yazmışızdır.” şeklinde cevap vermiştir.¹⁶⁰ Karakoç’un aktardığı rivayetleri göz önüne aldığımızda onun ikincil eserlere başvurduğunu yani derleme eserlerden istifade ettiğini söyleyebiliriz.

Yönetenden yönetilene, havastan avama, patrondan işçiye her kademedede insanın sahip olması gereken değerlerin inşası için emek sarf eden düşünürün rivayetleri Allah Resûlü’ne aidiyeti nokta-i nazarından hareketle değerlendirilmiştir. Bir rivayetin Hz. Peygamber’e ulaştırılacak bir senedi olmadığı; o rivayet için muhaddislerce “hadis değildir”, “aslı yoktur” veya “mevzû’ bir hadistir” denilmektedir. Karakoç’un bu kabil rivayetleri kullanmış olmasını onun bir noksanlığı olarak değerlendirmiyoruz. Neticede o da bazı kaynaklara bakıp aktarmıştır. Gazzâlî, Râzî, Bursevî ve daha başka âlimlerin hadis diyerek aktardığı bir rivayeti Karakoç’un hadis deyip aktarmış olmasını gayet tabii bir durum olarak görmekteyiz. Ancak “Gaybın anahtarı şairlerin elindedir.” sözü ve onun şairlerin gaybı bildiğine dair yorumlarını, İslâm inanç esasları açısından problemlili bir yaklaşım olarak buluyoruz.

¹⁵⁸ Bk. Karakoç, *Sür*, 38, 111, 122, 164; *Sütun*, 45; *Gün Saati*, 163.

¹⁵⁹ Bk. Karakoç, *Sür*, 122, 164; *Sütun*, 45.

¹⁶⁰ Mustafa Çoban, *Sezai Karakoç’un Eserlerinde Dinî Referanslar* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 66.

SONUÇ

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan Sezai Karakoç, yaşadığı dönemde hakkında en fazla akademik çalışma yapılan şair ve düşünürlerden biridir. O, eserlerinde yoğun bir şekilde peygamber temasını işlemesine rağmen Hz. Peygamber'den doğrudan alıntı yapma yoluna fazla başvurmamıştır. Aktardığı rivayetlerde de kaynak vermeden kullanmıştır.

Bu çalışmada, Karakoç'un eserlerinde; açık lafızlarla Resûlullah'a nispet ettiği rivayetler incelenmiştir. Onun kırk bir eseri taranarak aktardığı mükerrerler hariç yirmi altı rivayet tespit edilmiştir. Bunlardan 17'si "sahih", 5'i "zayıf" ve 4'ünün "merfû" olarak kaynağına ulaşılabilmiştir.

Karakoç'un sahih hadislerin yanı sıra kaynağı belirsiz kimi rivayetleri ve "mevzû" haberleri kullanması, onun bir hadisçi hassasiyetine sahip olmadığını ve lafızdan ziyade mana üzerine yoğunlaştığını, bunun bir sonucu olarak da zaman zaman aşırı "zayıf" ya da "uydurma" rivayetleri hadis olarak kullanmaktan kurtulamadığını göstermektedir. Esasında hadisçi olmayan birinden bu hassasiyetin beklenmemesi gerekir. Bununla birlikte Karakoç'un hadis kültürüyle münasebetinin olduğu, bulunduğu çevrede bazı kesimler tarafından çokça aktarılan rivayetleri kullandığı görülmektedir. Ayrıca o, çok bilinen veya kaynağı düşünülmeden her insanın hadis olduğunu söyleyebileceği kelimeleri kibar kabilinden sözleri de kullanmıştır.

Netice olarak Karakoç'un aktardığı rivayetlerin çoğu hadis kaynaklarında "sahih" olarak yer almaktadır. Bazı rivayetler kaynağı açısından "zayıf" veya "mevzû" kabul edilse de bunların bazılarının ya sahâbe sözü veya mutasavvıflarca kabul edilen prensiplerden olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmâil b. Muhammed. *Keşfü'l-hafâ' ve müzîlû'l-ilbâs 'amme's-tehere mine'l-eĥâdîs 'alâ elsineti'n-nâs*. 2 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1351/1954.

Ağırakça, Ahmet. "Kostantiniyye Fethi Hadisinin İslâm Fetih Hareketlerine Etkisi ve Oluşturduğu Motivasyon". *I. Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı* (24-25 Mayıs 1996).

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. 47 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

Akpınar, Ömer Faruk. "Şems-i Tebrîzî'nin Makâlat'ında Hadis Kullanımı". *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (SEMA)* 6 (Aralık 2021), 83-110.

Alî el-Kârî, Nûrüddîn Alî b. Sultân Muhammed el-Herevî. *Mir'âtü'l-mefâtîh şerĥi Mişkâti'l-Meşâbih*. 9 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Fıkr, 1422/2002.

Ataş, Hacı. "Vâkîdî ile Muhaddislerin Bazı Ortak Rivayetleri". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* 6/78 ((Eylül 2018), 532-555.

Atmaca, Veli. "Hadisleri Bakımından Cevahirü'l-Ebrar Min Emvaci'l-Bihar (Yesevi Menakıbnamesi) Üzerine Bir İnceleme". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 11/2 (2001), 327-344.

Aydın, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: İFAV, 2011.

Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Hatîb. *Târîhu Bağdâd ve Zeylihi*. thk. Abdülbaki Atâ. Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1417/1996.

Bağdâdî, Ahmed b. Alî b. Sâbit Hatîb. *Telhîşü'l-müteşâbih fi'r-resm ve himâyetü mâ eşkele minhü 'an bevâdiri't-taşhîf ve'l-vehm*. thk. Sukeyne eş-Şihâbî. 2 Cilt. Dimeşk: Talâs lid-Dirâsâti ve't-Tercemeti ve'n-Neşr, 1406/1985.

Begavî, Abdullah b. Muhammed. *Mu'cemü's-Sahâbe*. thk. Muhammed el-Emîn b. Muhammed. 5 Cilt. Kuveyt: Dârü'l-Beyân, 1421/2000.

Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Fütühu'l-büldân*. Beyrût: Dârü Mektebeti'l-Hilâl, 1408/1988.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin. *Şu'abü'l-îmân*. thk. Abülali Abdülhumeyd. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin. *es-Sünenü'l-kebîr*. thk. Abdülkâdir Atâ. 10 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1424/2003.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin. *Ma'rifetü's-sünen ve'l-âşâr*. thk. Abdülmü'tî Emîn. 15 Cilt. Haleb: Dârü'l-Va'î, 1412/1991.

Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin b. Alî. *ez-Zühdü'l-kebîr*. thk. Amir Ahmed Haydar. Beyrût: Dârü'l-Cinân Müessesetü'l-Kitâbi's-Sekâfiyye, 1987/1408.

Bezzâr, Ahmed b. 'Amr. *el-Müsned*. thk. Mahfûzurrahmân Zeynullâh vd. 18 Cilt. Medine-i Münevvere: Mektebetü'l-'Ulûm, 1424/2003.

Buhârî, Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Câmî'u's-şahîh*. thk. Züheyr b. Nâsir. 9 Cilt. b.y.: Dârü Tavki'n-Necât, 1422/2002.

Buhârî, Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *et-Târîhu'l-kebîr*. thk. Muhammed Abdülmü'id Han. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Me'ârifü'l-'Usmâniyye, ts.

Buhârî, Ebü Abdillâh Muhammed b. İsmâil. *el-Edebü'l-müfred*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrût: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1409/1989.

Buhârî, Alâüddîn Abdülazîz b. Ahmed. *Keşfü'l-esrâr fi şerhi Usûli'l-Pezdevî*. 4 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, ts.

Bursevî, İsmail Hakkı. *Rûhu'l-beyân*. 10 Cilt. Beyrût: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.

Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Abdülmelik b. Abdillâh. *Nihâyetü'l-maṭlab fi dirâyeti'l-mezheb*. thk. Abdülazîm Mahmûd ed-Dîb. 20 Cilt. Cidde: Dârü'l-Minhâc, 1428/2007.

Çakan, İsmail Lütfî. "Fetih Hadisi ve Akşemseddin'in Fetihteki Yeri". *Akşemseddin Sempozyumu Bildirileri*. 1990.

Çam, Süleyman. "İman-Amel Bağlamında Dindarlık Ahlak İlişkisi". *İslâm ve Yorum IV*. ed. Veysel Özdemir-Mehmet Öztürk. 1/101-122. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları, 2020.

Çoban, Mustafa. *Sezai Karakoç'un Eserlerinde Dinî Referanslar*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.

Dârimî, Abdullah b. Abdirrahman b. el-Fazl. *es-Sünen*. thk. Hüseyin Selîm Esed. 4 Cilt. Riyad: Dârü'l-Muğni, 1421/2000.

Davudoğlu, Ahmed. *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. 12 Cilt. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1983.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût vd.. 7 Cilt. Suriye: Dârü'r-Risâti'l-Âlemiyye, 5. Basım, 1430/2009.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdullah el-İsbehânî. *Hilyetü'l-evliyâ' ve tabakâtü'l-asfiyâ'*. 10 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Fikr, 1416/1996.

Elbânî, Muhammed Nâsirüddîn. *Silsiletü'l-eḥâdîsi'd -da'ife ve'l- mevḏü'a ve eṣeruhe's-seyyi'ü fi'l-ümmе*. 14 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1412/1992.

Elbânî, Muhammed Nâsirüddîn. *Silsiletü'l-eḥâdîsi's-ṣaḥîḥa ve şey'un min fikḥihâ ve fevâ'idihâ*, 6 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Me'ârif, 1415/1995.

Elbânî, Muhammed Nâsirüddîn. *Ṣaḥîḥ ve da'if süneni Tirmizî*. 8. Cilt. İskenderiyye: Merkezu Nürî'l-İslâm, ts.

Ezrakî, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Abdullah. *Aḥbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âsâr*. thk. Rüşdî es-Sâlih. 2 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Endelüs, 3. Basım, 1403/1983.

Fettenî, Muhammed Tâhir b. Alî. *Tezkiretü'l-mevḏü'ât*. Beyrût: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2. Basım, 1399/1979.

Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed. *İḥyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*. 4. Cilt. Beyrût: Dârü'l-Ma'rife, ts.

Hâkim, Muhammed b. Abdullah el-Hâkim en-Nisâbüri. *el-Müstedrek 'ale's-Ṣaḥîḥayn*. thk. Mustafa Abdulkadir Atâ. 4 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1411/1990.

Heysemî, Nürüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*. thk. Husâmuddîn el-Kudsî. 10 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1414/1994.

<https://www.internethaber.com/adalet-mulkun-temelidir-sozu-kime-ait-566370h.htm> (Erişim Tarihi: 13.05.2022)

İbn Abdilberr, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed el-Kurtubî. *el-İstî'âb fi ma'rifeti'l-aṣḥâb*. thk. Alî Muhammed el-Becâvî. 4 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Cil, 1412/1992.

İbn Adî, Abdullah b. Adî b. Abdillâh el-Cürcânî. *el-Kâmil fi du'afâ'i'r-ricâl*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd vd. 9 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997.

İbn Battâl, Alî b. Halef b. Abdilmelik b. Battâl el-Kurtubî. *Şerḥu İbn Battâl 'alâ Ṣaḥîhi'l-Buḥârî*. thk. Yâsir b. İbrahim. 10 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe. *el-Muşannef fi'l-eḥâdîs ve'l-âsâr*. thk. Kemâl Yûsuf el-Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409/1989.

İbn Hacer, Şihâbüddîn Ahmed b. Alî el-Askalânî. *Takrîbü't-Tehzîb*. thk. Muhammed Avvâme. Suriye: Dârü'r-Raşîd, 1406/1986.

İbn Hâleveyh, el-Hüseyn b. Ahmed b. Hâleveyh el-Hemedânî. *el-Hüccе fi'l-kirâ'ati's-seb'a*. thk. Abdülâl Sâlim Mekrem. Beyrût: Dârü's-Şurûk, 4. Basım, 1401/1981.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Bustî. *Ṣaḥîḥu İbn Hibbân bi tertibi İbn Balabân*. thk. Şuayb el-Arnaût. 18 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1414/1993.

İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Bustî. *es-Sikât*. thk. Muhammed Abdulmu‘id Han. 9 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Me‘ârifî'l-'Usmâniyye, 1393/1973.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî. *es-Sünen*. thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî. 2 Cilt. Kahire: Dâru İhyâi'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1336/1918.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût vd.. 5 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1430/2009.

İbn Reslân, Şihâbuddîn Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Husayn b. Ali. *Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd*. 20 Cilt. Mısır: Dâru'l-Felâh, 1437/2016.

İbnü'l-Esir, İzzüddîn Alî b. Muhammed. *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-şahâbe*. thk. Ali Muhammed Mu'avviz-'Âdil Ahmed Abdulmecid. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1415/1994.

İbnü'l-Mülakkın, Ömer b. Alî b. Ahmed. *et-Tavdîh fî şerhi'l-Câmi'i's-şahîh*. 36 Cilt. Suriye: Dâru'n-Nevâdir, 1429/2008.

İbnü'l-Mülakkın, Ebû Hafs Sirâcuddîn Ömer b. Alî. *el-Mu'in alâ tefehumi'l-erba'in*. thk. Dağaç b. Şebîbilacemî. Kuveyt: Mektebetü'l-Ehli'l-Eser, 1433/2012.

Kâdî İyâd, Ebü'l-Fadl el-Yahsubî. *İkmâlu'l-Mu'lim bi fevâidi Muslim*. thk. Yahya İsmail. 8 Cilt. Mısır: Dâru'l-Vefâ, 1419/1998.

Karakoç, Sezai. *Gündönümü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 1995.

Karakoç, Sezai, *Diriliş Neslinin Amentüsü*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 1998.

Karakoç, Sezai. *Edebiyat Yazıları II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2014.

Karakoç, Sezai. *Farklar*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2011.

Karakoç, Sezai. *Ruhun Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 8. Basım, 2007.

Karakoç, Sezai. *Yitik Cennet*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 13. Basım, 2012.

Karakoç, Sezai. *Dirilişin Çevresinde*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 4. Basım, 1988.

Karakoç, Sezai. *Gün Saati*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 4. Basım, 2015.

Karakoç, Sezai. *Sûr*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 7. Basım, 2017.

Karakoç, Sezai. *Sütun*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 9. Basım, 2017.

Karakoç, Sezai. *İnsanlığın Dirilişi*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 1987.

Karakoç, Sezai. *Fizikötesi Açısından Ufuklar ve Daha Ötesi II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2015.

Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları I*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.

Karakoç, Sezai. *Yapı Taşları II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1999.

Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu II*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 6. Basım, 2017.

Karakoç, Sezai. *Çıkış Yolu III*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 5. Basım, 2015.

Karakoç, Sezai. *Unutuş ve Hatırlayış*. İstanbul: Diriliş Yayınları, 2. Basım, 1998.

Karataş, Turan. *Sezai Karakoç (Hayat-Sanat-Tenkit)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.

Kudâî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer. *Müsnedü's-Şihâb*. thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefî. 2 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1986.

Kulat, Mehmet Ali. "İstanbul'un Fethini Müjdeleyen Hadisin Değerlendirilmesi". *Diyanet İlmî Dergi* 37/2 (2001).

Kur'an Yolu. Erişim 16 Ekim 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr>

Kuşeyrî, Zeynülislâm Abdülkerîm b. Hevâzin. *er-Risâle*. thk. Abdülhalim Mahmûd vd. Kahire: Dârü'l-Me'ârif, ts.

Mâverdü, Alî b. Muhammed. *el-Hâvî'l-kebir*. thk. Alî Muhammed Mu'avvaz vd. 19 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1419/1999.

Münâvî, Zeynuddin Muhammed Abdürraûf. *Feyzü'l-kadîr şerhu'l-Câmi 'i's-sağîr*. 6 Cilt. Mısır: Mektebetü't-Ticariyyeti'l-Kübrâ, 1356/1937.

Müslim, Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî. *el-Câmi 'u's-şahiḥ*. thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. 5 Cilt. Beyrût: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.

Nesâî, Ahmed b. Şuayb. *es-Sünen (el-Müctebâ)*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. 9 Cilt. Halep: Mektebetü'l-İslâmiyye, 1406/1986.

Nesâî, Ahmed b. Şuayb. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Abdulmun'im Şelebî. 10 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref. *el-Minhâc fî şerḥi Şahiḥi Müslim b. Haccâc*. 18 Cilt. Beyrût: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1392/1972.

Râzî, Fahrüddin Muhammed b. Ömer et-Tâberistânî. *Mefâtîhu'l-ğayb/et-Tefsîrü'l-kebir*. 32 Cilt. Beyrût: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1420/1999.

Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Mûsâ. *ed-Du'afâu'l-kebir*. 4 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1404/1984.

Sagâni, Hasan b. Muhammed. *el-Mevdû'ât*. thk. Necm Abdurrahmân Halef. Dimeşk: Dârü'l-Me'mûn li Turâs, 1405/1984.

Saylan, İbrahim. "Tedvin Döneminin Son Ürünlerinden Ebû'l-Yemân'ın Hadis Cüz'ü". *Hicrî İkinci Asırda İslâmî İlimler 3*. ed. Hidayet Aydar vd. 4. Cilt. Ankara: İksad Uluslararası Yayınevi, 2022.

Sehâvî, Şemsüddin Muhammed b. Abdurrahmân. *el-Makâşidü'l-ḥasene fî beyâni keşîrin mine'l-eḥâdişi'l-müştehire 'ale'l-elsine*. thk. Mahammed Osman el-Haşet. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-'Arabî, 1405/1985.

Süyûtî, Abdurrahmân Celalüddin. *el-Câmi 'u's-şagîr*. 2 Cilt. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1436/2015.

Şevkânî, Muhammed b. Alî es-San'ânî. *el-Fevâ'idü'l-mecmû'a fî'l-eḥâdişi'l-mevdû'â*. thk. Abdurrahman b. Yahya el-Ma'lemî. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-kebir*. thk. Hamdî b. Abdilmecîd es-Selefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.

Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-evsaf*. thk. Târık b. Avadillah vd. 10 Cilt. Kahire: Dârü'l-Haremeyn, 1415/1994.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme. *Şerhu Müşkili'l-âşâr*. thk. Şuayb el-Ârnaût. 16 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1415/1994.

Tahâvî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. Selâme. *Şerhu Me'âni'l-âşâr*. thk. Muhammed Zührî en-Neccâr vd. 5 Cilt. Mısır: 'Alemü'l-Kütüb, 1414/1994.

Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ. *es-Sünen*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir vd. 5 Cilt. Mısır: Mektebetü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1395/1975.

Vâkidî, Muhammed b. Ömer. *Kitâbü'l-Megâzî*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrût: Dârü'l- 'Alamî, 1409/1989.

Yardım, Ali. "Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma". *Diyanet Dergisi* 8/2 (1974).

Yıldırım, Ahmet. *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*. Ankara: TDV. Yay., 2000.

Yıldırım, Enbiya. *Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular*. İstanbul: Rağbet Yay., 2011.

Yıldırım, Ahmet. *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*. Ankara: TDV. Yay., 2000.

Yıldırım, Enbiya. *Hadisler ve Zihinlerdeki Sorular*. İstanbul: Rağbet Yay., 2011.

Yüceer, Mustafa. "Mevlânâ'nın Fihî Mâ Fih İsimli Eserinde Hadis Kullanımı (Tahrîc ve Tenkîd Bağlamında)". *Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 2/2 (197-237), 2018.

Zehebî, Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân. *Mîzânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed el-Buhârî. 4 Cilt. Beyrût: Beyrût: Dârü'l-Ma' rife, 1382/1963.

Zerkeşî, Bedrüddîn Muhammed b. Bahâdır. *et-Tezkire fi'l-eḥâdîsi'l-müştehire*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrût: Dârü'l-Kütübî'l- 'İlmiyye, 1406/1986.